

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • ראה תשפ"א

חטא, ונמצא שאין דבר שהוא בגדר רשות, אלא כל המעשים הם או מצוה או עבירה, וכל אחד חייב לעשות מעשים טובים לפי כוחותיו, לפי מה שהוא יכול, ואם הוא עושה פחות זה כבר חטא.

והרי פריקת 'עול תורה' – היינו תורה שבכתב ותורה שבעל פה, וכל הלכה שהתורה מחייבת!

שש מצוות תמידיות במחשבה

ולמשל, בביאור הלכה סימן א' מביא מספר החינוך שש מצוות תמידיות שאדם יכול לקיים אותם כל הזמן, והם מצוות שבלב, בלי מעשים בכלל, רק בלב, שש מצוות תמידיות שאם רק חושבים מקיימים בזה מצוה, כגון אמונה במציאות השם, ובהשגחה, ומביא שם כמה דברים שהם כולם חובות הלבבות שאדם יכול לקיים אותם בכל רגע ורגע, ואם כן מי שיכול ואינו עושה הרי זה חטא, ומי שלא יודע הרי אינו יודע, אבל צריך כן לדעת!

וכאמור אין 'רשות', אלא או שעושים במצוה או חטא, וכאמור יש גם שש מצוות השייכות בכל רגע, ואם יכולים ולא מקיימים אותם זהו חטא, והחיי אדם בכלל א' האריך בביאור שש מצוות אלו.

גם צרכי הגוף והמשפחה הם מצוה

ונמצא שכל אחד יכול להיות עוסק במצוה בכל רגע ורגע, וכבר הבאנו בעבר מדברי הרמב"ם (הלכות דעות ג, א) שאדם שכל מעשיו לשם שמים, אזי גם כשהוא ישן הוא עוסק במצוה, כי הוא הולך לישון בזמן מפני שמחיר יש לו תפקיד – שכל מעשיו הם מצוות, התורה היא מצוה, והתפילה היא מצוה, ומעשים טובים הם מצוה, ומי שהוא בעל משפחה חייב גם לעזור למשפחתו, ונמצא שכל הזמן הוא עוסק במצוה!

והרמב"ם כתב שגם כשהולך לישון, אם השינה היא לשם שמים, שהרי היא יכול לישון יותר מאוחר, אבל הוא יודע שאם כן מחר הוא יהיה עייף, ולא יוכל לתפקד כמו שצריך, ומזדו לישון בזמן כדי שיהיה לו כוח לקיים התורה והמצוות, אזי גם השינה היא עסק במצוה, והוא עובד השם בשנתו, וכלשון הרמב"ם שם "נמצאת שינה שלו עבודה למקום", עבודת השם בשינה!

וכשאדם חי עם חשבונות כאלה, הוא כל הזמן עוסק במצוה, ורק צריך לתכנן את זה, ולסדר את היום שיהיה מסודר בצורה כזו, כפי כוחו כמובן, ואסור להתאמץ יותר מהכוחות כי זה מסוכן, אבל לפי הכוחות שלו, בצורה רגועה ביישוב הדעת, הוא יכול להיות עוסק במצוה גם כשהוא ישן.

וגם כשהוא אוכל, הרי הוא חייב לאכול, כי אם לא יאכל לא יהיה לו כוח ולא יוכל לתפקד, וכן כל מה שהוא עושה זה מצוות, ואף מי שנצרך לעסוק בפרנסה הרי הוא חייב בזה, כי יש לו משפחה וצריך לעזור להם, וכל מה שאדם עושה אם הוא צריך הרי הוא חייב בזה, והוא חייב לאכול וחייב לישון.

וכתוב בספר החינוך (מצוה תפח) שהגוף צריך ארבעה דברים, והם: מזון, שינה, מנוחה, וגם שמחה – צריך שיהיה מצב רוח טוב, כי בלי זה האדם לא מתפקד, וצריך מצב רוח טוב כדי שיוכל לתפקד, וכן מזון זה הכרחי, ושינה זה הכרחי, וגם מנוחה נוספת חוץ מהשינה היא הכרחית, כי הגוף לא יכול להיות בפעילות ממושכת כל הזמן בלי מנוחה, וזהו נגד כוחות הגוף, וגם שמחה נותנת מרץ, וצריך לדאוג לכל הדברים האלו שיהיו מסודרים לפי הצורך.

כמה מצוות מקיימים בשעת האכילה

וכך נמצא שהאדם עוסק במצוה כל היום כל הזמן, וכבר דיברנו כי למשל כשאדם רוצה לאכול ועושה נטילת ידיים, הרי הנטילה היא מצוה, ואומרים ברכה וציוונו על נטילת ידיים, והברכה היא עוד מצוה.

ויש דין (ענין ריטב"א בחולין ק"ו) שאם אדם נטל ידיים וברך ורצה לאכול, אך לבסוף קרה משהו שאינו יכול לאכול, אין זו ברכה לבטלה, כי הוא היה חייב לטול ידיים מפני שרצה לאכול, ואז הנטילה הייתה מצוה והברכה הייתה ברכה [ומה שאחר כך אינו אוכל אין זה מפקע למפרע את המצוה שהיה לו בשעה שנטל ידיו, כיון שבשעת מעשה הוא היה חייב בנטילה ובברכה – וקיים מצוה בזה].

ואם כן נטילת ידיים זה מצוה, והברכה על הנטילה היא עוד מצוה, ואחר כך כשמברך המוציא לחם מן הארץ זו עוד מצוה, וגם כשהוא אוכל זו עוד מצוה, כי הרי הוא חייב לאכול בשביל שיהיה לו כוח לקיים את כל התרי"ג מצוות.

ונמצא שאדם עוסק במצוה בכל מעשיו, ורק צריך לחשוב על זה, ולעשות עם מחשבה שהוא עושה את זה מפני שהוא חייב, ואמנם זה לא פשוט, כי האדם מטבעו רוצה לאכול מפני שמתחשק לו ויש תאוות האכילה, והולך לישון מפני שהוא רוצה לישון, ואין זה פשוט שיהיה עם כוונה לשם מצוה, וזו מדרגה גדולה, אך עם כוונה נמצא שכל מעשיו הם מצוות, וזה תלוי בכוונה.

שבת מברכין אלול – ובין הזמנים

הנה עכשיו מצד אחד זהו עדיין 'בין הזמנים' לאלו שעוסקים בתורה, ופחות מרגישים את העול של תורה, ומצד שני זהו כבר סמוך לחודש אלול, ובשבת הקרובה מברכים ראש חודש אלול, וידוע שרבי ישראל סלנטר כתב (אור ישראל מכתב י"ד) שבעבר היו מרגישים את חרדת האלול, וכשהיו מברכים ראש חודש אלול כבר היה פחד וחרדה מאלול.

וכן סיפר לי לפני שנים רבות אדם מבוגר, שהוא זוכר מצעירותו בחוץ לארץ, ומסתמא כבר עברו מאז יותר ממאה שנה, שהאנשים הפשוטים ביותר, אלו העגלונים (באותם ימים לא היו מכוניות, אלא היו נוסעים בעגלות, עם סוס ועגלה, שזו התחבורה שהייתה, ועגלון היה המקצוע הפשוט ביותר) לפעמים היו עומדים בשוק ברחוב ומתווכחים, ובאלול היה אחד אומר לשני: **כיצד אתה מדבר, הרי היום אלול, וכי אינך מפחד!** כי הרגישו פחד באלול, מפני שעומדים לפני יום הדין, והיה אמונה ופחד.

ההפסד בעולם הזה מפריקת עול

ועתה אנו עומדים כבר סמוך לאלול, אך מצד שני זהו עדיין בין הזמנים, וטבע האדם שהוא רוצה לנוח, ואינו רוצה עול וקשיים, ומצד הטבע עלול לבוא לידי פריקת עול, אבל פריקת עול זהו חטא חמור מאוד.

ומלבד הגיהנום שיש על זה, גם בעולם הזה מפסידים מזה, ורואים זאת במציאות, שאם יש לאדם עול של מעשים טובים, שהוא עושה איזה מעשים טובים, אבל הם מאמץ בשביל, והוא רוצה להפסיק את המעשים הטובים, אזי הסוף הוא שנהיה עוד יותר קשה, ובאים עליו יותר קשיים! כך המציאות ואני יודע ממעשים שהיו, שאם יש מעשים טובים עם קשיים, אין זה משנה באיזה תחום שיהיה, אם תורה או חסד ושאר מעשים טובים עם קשיים, **אם רוצים להתאמץ פחות ולהפסיק את המעשים הטובים, אזי הסוף הוא איום ונורא**, ורואים את זה במציאות, כפי שראיתי בעיני מעשים שהיו.

ואמנם אדם צריך מנוחה, אבל לפי הצורך, וצריך שתהיה מנוחה אבל בלי לשכוח את העול, שיש עול תורה, בלי פריקת עול.

ובאמת כבר מפורש כן במשנה באבות (ג, ה) כל הפורק ממנו עול תורה נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, היינו שמי שפורק מעצמו עול תורה, מקבל במקום זה עול אחר, ובאים עליו קשיים אחרים של מלכות ודרך ארץ, וכל זמן שהיה עליו עול תורה אזי רק זה היה העול – עול של עסק התורה, ולא דווקא עסק התורה עצמו, אלא כל מה שהתורה מחייבת, מצוות ומעשים טובים, אם הוא עוסק במצוות ועושה מעשים טובים, מה שהתורה מחייבת, זהו עול תורה, ובזכות זה מעבירין ממנו את כל הקשיים האחרים, אבל אם יש פריקת עול, אזי נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, שזה יותר גרוע.

וכאמור רואים זאת גם במציאות, ואני יודע וזוכר מעשים שהיו כן, שאחד היה עושה מעשים טובים עם קשיים, וכשרצה להוריד את הקשיים ולהפסיק לעשות מעשים טובים, באו במקום זה קשיים אחרים יותר גדולים.

להמשיך עם עול התורה בלי הפסק

ונמצא אם כן, בנוגע לאלו שעוסקים בתורה, הרי בתוך הזמן יש עול תורה, כי יש סדרים קבועים, סדר א' וסדר שני וסדר שלישי, ועוסקים בתורה עם מסגרת המחייבת, וזהו עול תורה, אבל בבין הזמנים יש צורך במנוחה, וצריכים לשים לב שהמנוחה תהיה לפי הצורך ולא יותר, ובלי הרגשה של פריקת עול, כי אחרת זה איום ונורא.

וידוע שבימי בין הזמנים בעבר היו אסונות, וגם בבין הזמנים הזה כבר היו אסונות רחמנא ליצול, והנה אלו שנפגעו באסונות הם צדיקים, ולא נעשו בשביל עצמם, אלא צדיקים נתפסים בעוון הדור (שבת לג, ב), והם צדיקים, אך נתפסו בעוון הדור, שכך ההנהגה מן השמים, שהצדיקים נתפסים כדי לעורר את הציבור לתקון המעשים, וכבר דיברנו על זה לאחרונה.

ומעשים שהיו שבסוף ימי בין הזמנים, ביום האחרון היה איזה פריקת עול, והסוף היה איום ונורא, רחמנא ליצול, ביום האחרון!

לכן צריכים להמשיך עם העול תורה, וכאמור כל מעשים טובים עם קשיים זהו עול תורה, ואסור להפסיקם, ואם מפסיקים אזי יש דברים אחרים יותר קשים, וכל מעשה טוב כגון חסד וכל המצוות הם עול תורה.

עול תורה ומצוות בכל רגע בחיים

ובאמת כתוב בחובות הלבבות (שער עבודת האלוקים פ"ד) כי אין לאדם זמן שהוא פטור ממעשים טובים, כי כמה שהוא יכול לעשות הרי הוא חייב לעשות, ומנוחה – אם היא לפי הצורך הרי זה גם כן מצוה, ואם יותר מהצורך הרי זה

קיום מצוות גם בעסק הפרנסה

ויש הרבה דברים כאלה שהכוונה הופכת אותם למצוה, וכגון מה שנפסק להלכה בשולחן ערוך (או"ח סימן ל"ח סעיף ח') "כותבי תפילין ומזוזות, הם ותגריהם ותגרי תגריהם וכל העוסקים במלאכת שמים, פטורים מהנחת תפילין כל היום זולת בשעת קריאת שמע ותפילה", והרמ"א שם הוסיף "ואם היו צריכים לעשות מלאכתן בשעת קריאת שמע ותפילה אז פטורין מקריאת שמע ותפילה ותפילין, דכל העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת", והיינו שכותבי תפילין ומזוזות, וכן המוכרים, תגריהם ותגרי תגריהם, אלו הסיטונאים והקמעונאים, הם כולם עוסקים במצוה, ואם היו צריכים לעשות מלאכתן גם בשעת קריאת שמע ותפילה – פטורים מקריאת שמע ותפילה.

וכתב המשנה ברורה שם בשם מגן אברהם "ודווקא אם עיקר כוונתם כדי להמציאן למכור למי שצריך להם, אבל אם עיקר כוונתם רק להשתכר לא מיקרי עוסק במצוה", ע"כ. והיינו שזה תלוי בכוונה למה הם עוסקים בזה, שהרי היו יכולים לעסוק גם בעבודה אחרת ולהתפרנס ממנה, ואם בחרו דווקא בעבודה הזו מפני המצוה שיש בה, אזי הם נקראים עוסקים במצוה, מפני שזו הכוונה והסיבה שעוסקים בזה – לשם מצוה.

ומעשה שהיה עם מרן המשגיח, רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל, שפעם היה מאושפז בבית החולים יתל השומרי לצורך איזה טיפול רפואי, ואחד מאנשי הרפואה טיפל בו, ואמר לו המשגיח: תדע לך, שאמנם נכון שאתה עובד כי צריך פרנסה, אבל תדע שאתה עושה מצוה בזה, שאתה עושה חסד עם אנשים, ואתה עושה לי טובה, ועושה איתי חסד, ואמנם נכון שאתה צריך פרנסה, אבל האמת היא שאתה עושה חסד וטובה – לי ולכל האנשים, ואם תחשוב על זה ותכוון לשם כך, תזכה בזכויות עצומות!

והיינו שאותו המעשה שהוא לשם פרנסה, אפשר להפכו למצוה, אם חושבים שהמטרה היא לשם מעשה טוב, לעשות טובות עם אנשים, והכוונה הופכת את המעשה למצוה. ופעם נסעתי עם נהג מוניתי ואמרתי לי גם כן כדברים הללו, שיידיע שהוא עושה טובות לאנשים, כי אנשים צריכים אותו, ואמנם הוא מקבל על זה כסף, אבל צריך לדעת שהוא עושה טובות לאנשים, וזהו חסד עם הבריות, וזה תלוי מה הכוונה, כי הוא אמנם צריך פרנסה, אבל אם יחשוב שהוא רוצה את המצוה שבו, שהוא עושה טובות לאנשים, ושמח במצוה שיש בזה, יזכה בזכויות מרובות, והנהגה הבין את זה.

וכך כל המעשים היום יומיים, אפשר להפכם למצוות!

הכנה לאלול – לזכור שהיום אלול

ובענין ההכנה לאלול, שמעתי פעם מראש הישיבה מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל כי **אם זכורים שהיום אלול, זה עצמו כבר משפיע**, מפני שאדם מבין שאלול זה יום לא פשוט, כי הרי עומדים לפני דין, וראש השנה ויום כיפור הם ימי דין, והם גם ימי רחמים, מראש חודש אלול עד יום כיפור, ארבעים ימי רחמים, שיש בהם מידת הרחמים ואפשר לזכות הרבה, ומצד אחד זה ימי דין אבל זה גם ימי רחמים, וכשחושבים על זה כל ההנהגה היא אחרת.

החיים המאושרים עם אמונה

והנה אדם שחושב מחשבות כאלה, הוא גם כן כל הזמן עוסק במצוה, וגם חי חיים מאושרים. ובכלל, כבר דיברנו שאם אדם חי עם האמונה הוא מאושר, מפני שידוע שהכל בידי שמים, וכל מה שקורה איתו זה מן השמים, אם טוב לו הרי זה מן השמים, וגם אם לא טוב לו, ומישהו מפריע לו ועושה לו קשיים, זה מן השמים, שהכל בידי שמים, ומן השמים נותנים לו את הקשיים לטובתו, כמו שאמרו (ברכות ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, והאדם שמצער אותו הוא מסכן, שיש לו מידה רעה, אבל מה שנוגע לעצמו, הרי מן השמים נותנים לו את הצער, וזה לטובתו, וצריך לחשוב מה רוצים ממני בשמים.

ועל פי רוב לכל קושי יש סיבה במידה כנגד מידה, וכן אמר לי בימים האחרונים אדם אחד שהיו לו איזה קשיים והוא התחיל לחשוב ומצא מידה כנגד מידה, והבין מה הסיבה ומה הוא צריך לתקן, וכשחיים כך עם האמונה זה חיים מאושרים, שידעו שהכל בידי שמים, ואם יש איזה קושי וצער זה מן השמים ולא מחמת מי שציער, ולא מעניין לחשוב על מי שציער, אלא חושבים 'מה רוצים ממני' בשמים, כי כל קושי הוא מן השמים, בין קושי גשמי ובין קושי רוחני, אם יש קשיים רוחניים גם כן, זה סימן שיש איזה דבר שצריך תיקון, ולכל קושי יש סיבה רוחנית שצריך תיקון.

הודאה על חסדי שמים

ומי שטוב לו וחי חיים טובים, צריך להודות להקב"ה על זה, שמן השמים מרחמים עליו, ונוהגים עמו בחסד וברחמים, שהרי אין לאדם 'זכויות' שמגיע לו לקבל בעבורם, אלא הכל חסד ורחמים, מפני שכל מה שאדם עושה, אם הוא יכול הרי הוא חייב לעשות, ואם לא יעשה את מה שהוא חייב אזי הוא פושע, ולא שייך להחשיב עצמו לצדיק שעושה דברים מיוחדים, אלא רק יכול להיות שהוא ילא פושע, כי כל מה שהוא יכול הוא חייב לעשות ואם הוא לא היה עושה היה פושע, ואם כן מה חשיבותו ומה הוא מחזיק טובה לעצמו, הרי אין סיבה, וכל הטובות שיש לו זה במידת הרחמים, שמן השמים מרחמים עליו ונותנים לו כל מיני דברים – שהם או ניסיונות או זכויות.

הבא ליטור מסייעין אותו

והכלל הוא להאמין ולזכור שהכל בידי שמים, וכשחיים עם האמונה הזו יש גם סייעתא דשמיא, כי הבא ליטור מסייעין אותו (יומא לח, ב), וכל מי שבא ליטור ורוצה מעשים טובים, מן השמים מסייעין אותו בסייעתא דשמיא.

וכבר סיפרתי מעשה שהיה באדם מחוץ לארץ, שלא היה מאמין, ובא לביקור בארץ, והלך לכותל המערבי מפני שכן נוהגים, וכשהגיע לכותל התעורר והתחיל לחשוב כי הנה הוא לא יודע מה היא האמונה ואינו יודע האם זה נכון, אבל אם אמת נכון הדבר שיש השגחה הוא היה רוצה שמן השמים יעזרו לו לידע זאת, ומיד באותו הרגע שהוא חשב על זה, ניגש אליו אחד מן הפעילים ושאל אותו האם הוא רוצה לדעת מה היא היהדות. כך המציאות, שהבא ליטור מסייעין אותו, ואם אדם רוצה זכויות יש סייעתא דשמיא.

בדרכה של תורה – אשרי!

והעצה הכי פשוטה היא קביעות ללמוד ספרי מוסר, כי ספרי המוסר נותנים לאדם התעוררות ומעוררים אותו, ובלי ספרי מוסר – שאדם יתעורר מעצמו זה לא פשוט, אבל ספרי המוסר מעוררים ומשפיעים ונותנים חיים מאושרים, וכבר סיפרתי פעמים רבות על אנשים בעלי משפחה שהתחילו ללמוד בכל יום משהו, איזה קביעות של כמה דקות, כמה שמעניין, בספרי מוסר, ועל ידי זה כל האווירה בבית השתנתה, ונהיה אווירה שמחה בבית.

כך המציאות, שאדם שחי עם חשבון רוחני, יש לו סייעתא דשמיא לאשריך בעולם הזה, וכבר אמרו (אבות ו, ד) כך היא דרכה של תורה וכו' ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, ושם אמרו בתורה אתה עמל, אך לא רק על ידי עסק התורה עצמו, אלא גם כל דרך התורה, מה שהתורה מחייבת, אם הולכים בדרך התורה זה חיים מאושרים.

וברוך השם שיש לנו ספרי מוסר ואנו יודעים את האמת, שאנו בעלי אמונה ומאמינים, והבא ליטור מסייעין אותו, נזכה באמת כולנו לכתיבה וחתימה טובה ולסייעתא דשמיא בכל מה שצריכים.

הזמן מחייב להוסיף זכויות

עכשיו ימי בין הזמנים, מתשעה באב עד ראש חודש אלול, והנה זהו בין הזמנים שלא נקבע על ידי תקנה מיוחדת, אלא כך יצא שיש בין הזמנים בימים אלו, אבל באמת זה זמן שאין התמדה בתורה, וחסרה זכות התורה, לכן זהו זמן מאד מסוכן, וכבר היו אסונות, גם בבין הזמנים הזה, רחמנא ליצולן היו אסונות, מפני שאין זכות תורה, ואמנם לומדים, אבל זה לא כמו באמצע הזמן, ולכן צריכים זכויות מיוחדות, ומי שלומד ועוסק בתורה בזמן הזה הוא מזכה את הרבים ואין לשער זכותו, וזו זכות מיוחדת לעסוק בתורה בימי בין הזמנים אלו.

לכן הזמן מחייב עכשיו להוסיף יותר התמדה בתורה, ויראת שמים, ותפילה בכוונה יותר, הזמן מחייב את זה! וגם זהירות בין אדם לחברו, זהו גם כן דבר גדול וחשוב מאד, להיזהר מאד שמישהו לא ייפגע, שלא יהיה צער ולא לגרום צער, וקל וחומר אונאת דברים שזה דבר יותר גרוע ויותר חמור, אבל גם סתם, למנוע צער מהשני, שלא יצטער, לנהוג במידת הרחמים ולרחם, כמו שאמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמים ביישנים וגומלי חסדים, שזהו הטבע של כלל ישראל. וצריכים לרחם לא רק על גשמיות אלא גם על רוחניות, רחמנות על רוחניות, להציל מן הגיהנום, ואמנם יש שהם שוגגים, אבל גם שוגג זה חטא ונענשים עליו, כמו שכתב בשערי תשובה (ד, טו) כי השוגג ענוש ייענש, ומביאים קרבן חטא על השוגג, על חטא שבשוגג, לכן צריכים לרחם.

(מדברי רבינו שליט"א בפתח השיחה בשבוע שעבר פרשת עקב,

המשך השיחה בענין מצות היראה ודרכי קניינה יובא אי"ה באחד השבועות הקרובים)

מוקדש לעילוי נשמת האי גאון וצדיק חסידא ופרישא

הגאון הצדיק רבי **אברהם עמרם הלוי ב"ר שלמה קוך** זצוקלה"ה

נלב"ע ביום ש"ק לסדר ובו תדבקן ל' אב תשע"ה - תנצב"ה

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת 'בית יהודא'

פרשת ראה תשפ"א

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה [י"א, כ"ו]

עיין ב'ספרי' כאן, וזה לשונו – לפי שנאמר 'החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה' (דברים ל'), שמא יאמרו ישראל, הואיל ונתן הקדוש ברוך הוא לפנינו שני דרכים, דרך חיים ודרך מוות, נלך באיזו מהם שנרצה, תלמוד לומר 'ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך' (שם). משל לאחד שהיה יושב על פרשת דרכים, והיו לפניו שני שבילים, אחד שתחילתו מישור וסופו קוצים, ואחד שתחילתו קוצים וסופו מישור, והיה מודיע את העוברים ואת השבים ואומר להם – אתם רואים את שביל זה שתחילתו מישור, כשתים ושלש פסיעות אתם מהלכים במישור, וסופו לצאת בקוצים. ואתם רואים את שביל זה שתחילתו קוצים, כשתים ושלש פסיעות אתם מהלכים בקוצים, וסופו לצאת במישור. כך אמר להם משה לישראל, אתם רואים את הרשעים שמצליחים בעולם הזה, כשנים ושלשה ימים הם מצליחים, וסופם לתהות באחרונה וכו'. אתם רואים צדיקים שמצטערם בעולם הזה, כשנים ושלשה ימים הם מצטערם, וסופם לשמוח באחרונה, עכ"ל.

כלומר, האדם רואה רק את ההתחלה של הדרכים, ומכיון שהוא רואה שכדרך אחת יש קוצים, הרי הוא סבור שהדרך האחרת היא הדרך הישרה, אבל האמת היא שהדרך הראשונה היא הדרך הישרה, והקוצים שרואה הם רק בתחילת הדרך, כשתים ושלש פסיעות, אבל סוף הדרך לצאת במישור, ולעומת זה הדרך השנייה מלאה קוצים, ואי אפשר ללכת בה, ומה שהיא נראית מישור, הרי זה רק בתחילת הדרך, כשתים ושלש פסיעות, אבל סוף הדרך לצאת בקוצים.

ומפרש ה'ספרי', דהו שהוצרך הכתוב להוסיף ולצוות – 'ובחרת בחיים', שבפשוטו אין מובן למה צריך לצוות על זה, הרי מכיון שזו ברכה וחיים, וזו קללה ומוות, הרי ממילא מובן שיש לבחור בחיים, אלא שבאמת קשה להבחין איזו מהם היא הדרך הישרה, כי דרך הרשעים נראית בתחילתה יותר טובה מדרך הצדיקים, ולזה אמר הכתוב 'ובחרת בחיים', כלומר, כשתראה את הרשעים שהם מצליחים, אל תמעה לחשוב שזו היא הדרך הטובה, כי אם אמנם היא נראית טובה בתחילתה, מכל מקום סופה לצאת בקוצים, ורק הדרך הזו שאני מראה אותך היא הדרך הטובה, שסופה לצאת במישור, 'ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך'.

ועיין ב'חובות הלבבות' בשער יחוד המעשה (פ"ה) שכתב, וזה לשונו – היוהר שלא תטה אשורך מדרך האבות ונתיב הראשונים אל הבדיות, ותסמוך על שכלך, ותתייחד בעצתך, ותתבודד בסברתך, ואל תחשוד אבותיך כמה שמסרו לך מאופני טובותיך, ואל תסתור עצתם כמה שהורו אותך, כי אין עצה שתעלה בדעתך שלא קדמוך לדעתה, ועמדו על כל מה שמביאה אליו משוב ורע, ואפשר שקדם לדעתך אופן יושר המחשבה ההיא בתחילתה, ונעלם ממך אופן ההפסד אשר יהיה ממנה באחריתך, ואתה במיעוט יישובך תראה ישרה, ולא תראה טעותה ואופני הפסדה, עכ"ל.

כלומר, כשהאדם מפלס את דרכו בעבודת ה', עלול הוא לחשוב על דרך מסוימת שטובה היא יותר מהדרך שהנהיגוהו אבותיו, ועל זה אומר ה'חובות הלבבות' – 'אל תחשוד אבותיך כמה שמסרו לך מאופני טובותיך, ואל תסתור עצתם כמה שהורו לך, כי אין עצה שתעלה בדעתך שלא קדמוך לדעתה', אבותיך ידעו גם ידעו את הדרך הזו שאתה חושב אותה לדרך טובה, ומה שלא חוליוך בה הוא מפני שהם ידעו גם את ה'הפסד אשר יהיה ממנה', ואתה במיעוט יישובך רואה את יושר המחשבה ההיא בתחילתה, ואינך רואה את טעותה ואופני הפסדה שבאחריתה.

ודברי ה'חובות הלבבות' אלו, הן הן דברי ה'ספרי' כאן, שהדרכים האחרות נראות בתחילתן יותר ישרות וטובות מהדרך שהנהיגו אבותינו, אבל האמת היא שהמישור של אותן הדרכים אינו אלא בתחילתן, כשתים ושלש פסיעות, אבל סופן לצאת בקוצים.

והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת, כי דיבר סרה על ה' אלקיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפוך מבית עבדים, להדיחך מן הדרך אשר צוך ה' אלקיך ללכת בה וגו' [י"ג, ו']

ופירש רש"י, וזה לשונו – 'הפוך מבית עבדים', אפילו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו, עכ"ל.

והנה מדברי רש"י כאן נראה, דהא דהזכיר הכתוב 'המוציא אתכם מארץ מצרים והפוך מבית עבדים', היינו לומר שמצד הכרת הטובה שעשה עמנו, שהוציאנו ממצרים ופדאנו מבית עבדים, הרי אנו מהווייבים ללכת בדרך אשר ציונו בה, וזהו המאו של הנביא או חולם החלום, שביקש להדיחך מהיובינו זה.

וזה מתאים לדברי ה'חובות הלבבות' בשער עבודת האלקים פ"ג ופ"ו, ובשער חשבון הנפש פ"ב, שהאריך שם לבאר, שיש על עם ישראל חוב מיוחד לעבוד את השם, מכה הכרת הטוב על הוציאנו אותנו ממצרים, וביאר שם הכתוב בפרשת עקב – 'וידעתם היום, כי לא את בניכם אשר לא ידעו ואשר לא ראו וגו', כי עיניכם הראות וגו' [לעיל י"א, ז'], דרוצה לומר, כי טענת הבורא עליכם יותר חזקה ונראית, ממה שהיא על בניכם, אשר לא ראו את מופתי הבורא כראותכם, מפני שאתם ראיתם אותם בעיניכם, ואתם המיוחדים בטובות הגדולות מכלעדיהם וכו', ועל כן חייבים אתם בעבודה עליהם, ע"ש.

והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת, כי דיבר סרה על ה' אלקיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפוך מבית עבדים וגו' [י"ג, ו']

עיין ב'ספרי' כאן, 'יומת כי דיבר סרה על השם אלהיכם', והלא דברים קל וחומר, ומה המזויף דברי חבירו חייב מיתה, המזויף דבריו של מקום על אחת כמה וכמה, ע"כ.

והנראה מדברי ה'ספרי' דמלבד הטענה שביקש להדיחך מן הדרך אשר צוך השם אלקיך ללכת בה, שטענה זו ישנה גם במסית, וכדכתיב להלן 'כי ביקש להדיחך מעל השם אלקיך', עוד יש כאן טענה בפני עצמה על הנביא או חולם החלום על עצם הדבר שמזויף דבריו של מקום, וזהו דכתיב הכא 'כי דיבר סרה על השם אלקיכם', והיינו שזויף דבריו של מקום.

אמנם נראה, דמכל מקום המושך הכתוב 'המוציא אתכם מארץ מצרים והפוך מבית עבדים', קאי רק אסיפא דקרא ד'להדיחך מן הדרך אשר צוך השם אלקיך ללכת בה', וכמו שכתוב להלן גבי מסית 'כי ביקש להדיחך מעל השם אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים', והיינו כמו שנתבאר לעיל, דאנו מהווייבים ללכת בדרך אשר ציונו השם, מחמת הכרת הטוב להשם על שהוציאנו ופדאנו מארץ מצרים, והנביא או חולם החלום, וכן המסית, מבקש להדיחנו מזה.

המוציא אתכם מארץ מצרים והפוך מבית עבדים וגו' [י"ג, ו']

והנה רש"י כאן פירש, וזה לשונו – 'הפוך מבית עבדים', אפילו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו, עכ"ל.

אמנם לשון רש"י בפרשת שרצים – 'כי אני השם המעלה אתכם מארץ מצרים' (ויקרא י"א), על מנת שתקבלו מצותי העלית אתכם. וכן הוא בפרשת ריבית – 'אני השם אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים' (שם כ"ה), על מנת שתקבלו עליכם מצוותי, ואפילו הן כבדות עליכם. וכן הוא בפרשת ציצית, ובפרשת הרגלים, ובעוד דוכתי. וצ"ע בהא דשינה רש"י כאן פירושו מבכל מקום.

ולא יִדְבֹק בידך מאומה מן החרם [י"ג, ו']

בספר המצוות להרמב"ם (ל"ת כ"ד) כתב, וזה לשונו – היא שהזהירנו שלא ליהנות ולהחזיק בדבר ממנו עיר הנדחת, והוא אמרו יתעלה 'לא יִדְבֹק בידך מאומה מן החרם', ומי שלקח ממנו דבר חייב מלקות, עכ"ל.

ולחלן (ל"ת כ"ה) כתב, וזה לשונו – היא שהזהירנו מִתְּקַבֵּר דבר מעבודה זרה אל ממוננו, אבל נרחק ממנה ומבתייה ומכל מה שִׁיְיָוָהָם אליה, והוא אמרו יתעלה 'לא תביא תועבה אל ביתך', ומי שנהנה בדבר ממנה חייב מלקות. וכבר ביארו בסוף מכות (דף כ"ב ע"א), שמי שבישל בעצי אשרה לוקה שנים, אחת משום 'לא תביא תועבה אל ביתך', ואחת משום 'לא יִדְבֹק בידך מאומה מן החרם', עכ"ל.

ומבואר, דאף דקרא ד'לא יִדְבֹק בידך מאומה מן החרם' מיירי בממון עיר הנדחת, מכל מקום גם הנהנה מדבר עבודה זרה עובר בלאו זה, והביאור בזה נראה, דכיון דכתיב גבי עבודה זרה 'כי חרם הוא', והיינו דעבודה זרה נמי מיקריא 'חרם', על כן הוויא לה נמי בכלל הלאו ד'לא יִדְבֹק בידך מאומה מן החרם'.

והנה היה אפשר לבאר, דהא דהנהנה מדבר עבודה זרה עובר בלאו ד'ולא יִדְבֹק בידך מאומה מן החרם', היינו משום דכיון דעבודה זרה נמי איקריא 'חרם', ילפינן דכשם שהנהנה מ'חרם' דעיר הנדחת עובר בלאו, כך הנהנה מ'חרם' דעבודה זרה עובר בלאו, אבל שני שמות איסור חלוקין הן, א' 'חרם' דעיר הנדחת, ב' 'חרם' דעבודה זרה.

אמנם נראה לומר יותר מזה, דבאמת שם איסור אחד הוא, דבקרא ד'ולא יִדְבֹק בידך מאומה מן החרם' נאמר איסור הנאה מכל דבר שהוא 'חרם', ו'חרם' דעיר הנדחת ו'חרם' דעבודה זרה הוו חד מילתא לענין זה, דתרווייהו 'חרם' נינהו.

ונראה להוכיח כן, מדמנה הרמב"ם לאיסור ההנאה מ'חרם' דעיר הנדחת ומ'חרם' דעבודה זרה כחדא מצוה, דאי הוו שני שמות איסור, 'חרם' דעיר הנדחת, ו'חרם' דעבודה זרה, היה לו להרמב"ם למנותם בשני לאוין, ואף דאיסור 'חרם' דעבודה זרה נלמד מקרא ד'חרם' האמור בעיר הנדחת, מכל מקום אי הוו שני שמות איסור, היה לו להרמב"ם למנותם בשני לאוין, ומדמנאם כחדא מצוה, על כרחך דתרווייהו חד איסורא נינהו, וחד שם נינהו בזה.

והנה ביבמות דף ע' ע"א יליף איסור ערל בתרומה, מגזירה שוה ד'תושב ושכיר' מפסח, דמה תושב ושכיר האמור בפסח, ערל אסור בו, אף תושב ושכיר האמור בתרומה, ערל אסור בו. ובזבחים דף ק"א ע"א יליף איסור אונן בקדשים בקל וחומר ממעשר שני, דמה מעשר הקל אמרה תורה 'לא אכלתי באוני ממנו', בקדשי דורות לא כל שכן.

ועיין בחדושי מרן רי"ז הלוי הלכות מאכלות אסורות, שדייק מדברי הרמב"ם בספר המצוות, דשניין הנך תרי איסורי ד'ערלות' ו'אנינות' מהדדי ביסוד דינם ואיסורם, דגבי איסורא דערלות, אף דאיסור ערלות דתרומה נלמד בגזירה שוה מאיסור ערלות דפסח, מכל מקום שני שמות איסור נפרדים הם, דאיסורא דערלות בפסח לחוד, ואיסורא דערלות בתרומה לחוד, ולהכי מנאן הרמב"ם לשתי מצוות לא תעשה, מה שאין כן גבי איסורא דאנינות, קדשים ומעשר שני תרווייהו חד איסורא נינהו, וחד שם נינהו בזה, דשם 'קודש' שבשניהם גורם להך איסורא, ולהכי מנה הרמב"ם לתרווייהו כחדא מצוה, ע"ש.

חרי דאף דאיסור ערלות דתרומה נלמד בגזירה שוה מאיסור ערלות דפסח, מכל מקום כיון דשני שמות איסור נפרדים הם, מנאן הרמב"ם לשתי מצוות לא תעשה, וזה ראייה לדברינו כאן, דאף דאיסור 'חרם' דעבודה זרה נלמד מקרא ד'ולא יִדְבֹק בידך מאומה מן החרם' האמור בעיר הנדחת, מכל מקום אילו היו 'חרם' דעיר הנדחת, ו'חרם' דעבודה זרה, שני שמות איסור נפרדים, היה לו להרמב"ם למנותם בשני לאוין, ומדמנאם הרמב"ם כחדא מצוה, על כרחך דתרווייהו חד איסורא נינהו.

ונפקא מינה, בנהנה מחצי שיעור של ממון עיר הנדחת, ומחצי שיעור של דבר עבודה זרה, דאי הוו 'חרם' דעיר הנדחת ו'חרם' דעבודה זרה שני שמות איסור חלוקים, לא הוו מצטרפי אהדדי להשלים השיעור, אבל כיון דשם איסור אחד הוא, שלא להנות מכל דבר שהוא 'חרם', שפיר יצטרפו שני חצאי השיעור אהדדי לחייבו מלקות.

וגם נפקא מינה, בנהנה משיעור שלם של ממון עיר הנדחת, ומשיעור שלם של דבר עבודה זרה, ולא היה 'חילוק' בינתיים, דאי הוו שני שמות איסור חלוקים, לא היה צריך 'חילוק' בינתיים על מנת לחייבו שתיים, אבל כיון דשם איסור אחד הוא, כל שאין 'חילוק' בינתיים, אינו לוקה אלא מלקות אחת.

ועיין בפירוש רש"י כאן שכתב, וזה לשונו – 'למען ישוב השם מחרון אפיו, שכל זמן שעבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם, עכ"ל. ובפשוטו נראה, דהך קרא ד'למען ישוב חרון אפיו' מוסב על כל האמור למעלה, 'הכה תכה' וגו', 'זאת כל שללה תקבוי' וגו', 'ולא ידבק בידך מאומה' וגו', והיינו דכל זמן שעובדי העבודה זרה או ממונם קיימים, חשיב ש'עבודה זרה' בעולם, ולכן ציוותה תורה להכותם ולשרוף את ממונם, ושלא להחזיק דבר מממונם.

ולפי זה שפיר מובן הא דחשיב הרמב"ם להנך תרי איסורי – ד'חרם עיר הנדחת' ו'חרם עבודה זרה' – שם איסור אחד, כיון דאיסור 'חרם עיר הנדחת' הוי נמי מלתא ד'עבודה זרה', והוו להו הנך תרי איסורי ד'חרם' ענין אחד.

למען ישוב ה' מחרון אפיו וגו' [י"ג, י"ח]

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו – 'מחרון אפיו, שכל זמן שעבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם, עכ"ל.

והנה בפירוש הרמב"ם סוף פרשת ואתחנן כתב, שאף על פי שיש רשע מאריך ברעתו' (קהלת ז'), מכל מקום 'לשונאיו', היינו שונאיו המוחלטים המכחישים אלהותו, אין הקדוש ברוך הוא מאריך אפים, וזהו פירוש הכתוב שם 'לא יאחר לשונאו אל פניו ישלם לו, ע"ש.

ובמקום אחר ביארנו בזה מה שכתוב בפרשה שניה של קריאת שמע – 'השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם, והרה אף השם בכם וגו' ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה' וגו', כלומר, אף על פי שבכל מקום יש מידה של 'ארך אפים' אף לרשעים, מכל מקום אם תעבדו אלהים אחרים, ותכחישו אלהותו, לא אתן לכם ארכא, אלא תאבדו מהרה מעל הארץ הטובה, שכך היא מידתו של הקדוש ברוך הוא כלפי שונאיו המוחלטים המכחישים אלהותו. **ויש** לומר הביאור בזה, על פי דברי רש"י כאן, ד'עבודה זרה' גורמת ל'חרון אפי' בעולם, ומכיוון שכן, אין מקום למידת 'ארך אפים' על עון זה.

ונראה דזהו גם הביאור בהא דנאמר א'–ל קנא' רק בעון עבודה זרה (כמו שכתב הרמב"ם בפרשת יתרו), דלשון 'קנא' הוא שנותן לב ליפרע, ואינו עובר על מידתו למחול (כמו שפירש רש"י שם), וזה שייך ביהוד בעון עבודה זרה, שאין נהוגת בה המידה של 'ארך אפים'.

והראוני לשון רבנו יונה ב'שערי תשובה' ש"ג סימן מ"ה – ונאמר באזהרות עבודה זרה 'לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי השם אלקיך א–ל קנא, רוצה לומר, כי לא יסלה לעון עבודה זרה על דרך סליחתו לשאר עבירות, עכ"ל. וזה ממש כמו שכתבנו.

בנים אתם לה' אלקיכם וגו' [י"ד, א']

עיין בפירוש ה'אבן עזרא', וזה לשונו – אחר שתדעו שאתם בנים להשם, והוא אוהב אתכם יותר מהאב, לכן אל תתגודדו על כל מה שיעשה, כי כל אשר יעשה לטוב הוא. ואם לא תבינוהו, כאשר לא יבינו הבנים הקטנים מעשה אביהם, רק יסמכו עליו, כן תעשו גם אתם, עכ"ל.

וכן הוא ב'חזקוני' כאן, וזה לשונו – 'בנים אתם להשם אלקיכם, לפיכך לא תתגודדו על מה שיארע לכם, אפילו אינך מבין מדוע אירע לך כך, אלא סמוך עליו כי כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא לטובה, כמו הקטנים שאינם מבינים מעשה אביהם, אלא סומכים הם עליו, עכ"ל.

ולפי פירושם נמצא, דבהך קרא ד'בנים' אתם להשם אלקיכם, נכלל גם שתהיו כמו 'בנים קטנים' שאף שאינם מבינים מעשה אביהם, מכל מקום סומכים על אביהם שכל אשר יעשה לטוב הוא.

והנה צ"ע היכן נזכר בהך קרא ד'בנים' אתם להשם אלקיכם, ד'בנים קטנים' אתם, והיה אפשר לבאר על פי מה דמצינו בכמה דוכתי ד'בן' היינו קטן, כמו גבי בן סורר ומורה דדרשינן 'בן' ולא איש (סנהדרין דף ס"ה ע"ב), וכמו גבי שור שנגח את האדם, דכתיב 'או בן יגח או בת יגח', ודרשינן לחייב על הקטנים כגדולים (ב"ק דף מ"ד ע"א). [ועיין במשנה בכלים פכ"ט מ"ז דפטיש קטן נקרא 'בן פטיש'].

אמנם יש לחלק, דשאני התם דמיירי לענין ה'בן' עצמו, ובזה אמרינן דנקרא 'בן' על שם קטנותו, אבל הכא דמיירי ביהם של עם ישראל אל השם, שהוא כמו יחס הבן אל אביו, הרי בודאי שייך לשון 'בן' גם על בן גדול, וצ"ע.

לא תאכל כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי, כי עם קדוש אתה לה' אלקיך, לא תבשל גרי בחלב אמו [י"ד, כ"א]

הנה בפירוש הרשב"ם בפרשת משפטים כתב, וזה לשונו – 'ואנשי קודש', שלא לאכול דבר טמא, כגון טריפה, וכן כתוב בולא תאכלו כל נבלה וגו' 'כי עם קדוש אתה', עכ"ל. ומבואר דסבירא ליה דקרא ד'כי עם קדוש אתה' הוי נתינת טעם לאיסור אכילת הנבילה.

אמנם בפירוש הרמב"ם כאן כתב, ד'כי עם קדוש אתה להשם אלקיך' דבק עם 'לא תבשל גדי בחלב אמו', כי איננו מאכל נתעב, אבל יאסור אותו להיותו קדושים במאכלים וכו', עכ"ל.

והיינו, דאין לפרש ד'כי עם קדוש אתה להשם אלקיך' דבק עם 'לא תאכלו כל נבלה', כי הנבלה הינה 'מאכל נתעב', ולא שייך ליתן טעם לאיסור אכילתה מחמת היותו 'עם קדוש', דבלאו הכי אין ראוי לאוכלה מחמת היותה 'מאכל נתעב', ורק לענין איסור בשר בחלב, שאיננו מאכל נתעב, שייך לומר דטעם איסורו לנו הוא מחמת היותו 'עם קדוש'.

והנה גם רש"י כאן פירש, ד'כי עם קדוש אתה להשם אלקיך', לא קאי ארישא דקרא ד'לא תאכלו כל נבילה', אלא ענין עצמו, ועיין בפירוש הרא"ם שכתב, דרש"י סבירא ליה שאינו נופל לומר 'כי עם קדוש אתה' על האזהרה ד'לא תאכלו כל נבילה', לפי שהיא הכרחית לתיקון הנפש, ואפילו בלא קדושתם של ישראל היה להם לקבל אזהרה זו, ע"ש. וזה כעין דברי הרמב"ם.

ועיין בפירוש ה'אבן עזרא' לעיל בפסוק א', שכתב וזה לשונו – וטעם הסמך פרשת 'לא תאכל כל תועבה', כי אתה עם קדוש בלב ובפה, ותהיו מובדלים מן העמים, וכל רואיכם יכירו אתכם, כי לא תקרחו על מת, ולא תאכלו כל חי, ואם אתם 'עם קדוש', אין ראוי שתאכל טמא ותטמא הנפש, עכ"ל.

הרי דסבירא ליה ד'כי עם קדוש אתה' הוי טעם לאיסור אכילת כל תועבה, וזה כשיטת הרשב"ם הנ"ל, ודלא כשיטת רש"י והרמב"ן כאן.

והנה בפירוש הרמב"ן לעיל פסוק ג' כתב, וזה לשונו – 'לא תאכל כל תועבה' וכו', והנה כלל כל הנאסרים לנו, שהם כולם 'תועבה', ולא הוצרך לפרוט אהרי כן השרצים וכל הרמש, כי דבר ידוע הוא שתתעב אותם נפש כל נקי דעת, אבל הזכיר סימני הבהמה והחיה והדגים והעופות, והנבילה, להודיעך שגם הם מתועבים לנפש, ולא הזכיר הטריפה, שאיננה 'תועבה', אבל נאסרה מפני הארס או החולי הממית שלא יזיק באוכליו, עכ"ל.

וכן כתב הרמב"ן בפרשת משפטים על הפסוק 'זאנשי קודש תהיון לי, ובשר בשדה טרפה לא תאכלו' וגו', וזה לשונו – אמר 'זאנשי קודש תהיון לי', כלומר, אני חפץ שתהיו 'אנשי קודש', בעבור שתהיו ראויים לי לדבקה בי, שאני קדוש, לפיכך לא תגאלו נפשותיכם באכילת הדברים המתועבים, וכך אמר 'אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורי', ולא תטמאו בהם, ונטמאתם בהם, כי אני השם אלקיכם, והתקדשתם והייתם קדושים, כי קדוש אני' (ויקרא י"א). והנה השרצים משקצין הנפש, והטריפה אין בה שיקוץ, אבל יש בשמירה ממנה קדושה, עכ"ל.

ונמצאת שיטת הרמב"ן מבוארת, דיש חילוק בין 'נבילה' לטריפה, שהנבילה' הינה מכלל הדברים המתועבים לנפש, מה שאין כן ה'טריפה', איננה 'תועבה', אלא שנאסרה מפני הארס או החולי הממית שלא יזיק באוכליו.

אמנם הרמב"ם בפ"ד ממאכלות אסורות ה"ח כתב, וזה לשונו – שהתורה אסרה המתה, והיא הנבילה, ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה, ואף על פי שעדיין לא מתה, והיא הטריפה, עכ"ל. ולהלן בהלכה י"ז כתב, וזה לשונו – כל שאיסורן בשני לאוין, אין מצטרפין, הוין מנבילה וטריפה, הואיל והטריפה תחילת נבילה היא, עכ"ל.

הרי דלא סבירא ליה כהרמב"ן דהאיסור ד'טריפה' הוא מפני הארס או החולי הממית שלא יזיק באוכליו, אלא סבירא ליה דאיסורא ד'טריפה' הוא מלתא ד'נבילה', והיינו משום דהטריפה נוטה למות, והיא לה 'תחילת נבילה', ולכן מצטרפת עם הנבילה לחיובא.

והנה בפירוש רש"י בפרשת משפטים שם כתב, וזה לשונו – 'זאנשי קודש תהיון לי', אם אתם קדושים ופרושים משיקוצי נבילות וטריפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי, עכ"ל.

והמבואר מדברי רש"י, דטריפה הויא נמי 'שיקוץ' כמו נבילה, ומחית לשיקוצי נבילות וטריפות בחדא מחתא, וזה מתאים לשיטת הרמב"ם הנ"ל שהטריפה 'תחילת נבילה' היא, דלשיטת הרמב"ן הא הוה להו 'נבילות' ו'טריפות' תרי מילי, דה'נבילה' הויא בכלל הדברים המתועבים לנפש, ויש בה 'שיקוץ', אבל ה'טריפה' אין בה 'שיקוץ', אבל יש בשמירה ממנה קדושה.

וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, ויפדך ה' אלקיך, על כן אנכי מצוך את הדבר הזה היום [ט"ז, ט"ז]

והנה להלן בפרשת כי תצא, לגבי איסור חבלת בגד אלמנה, כתיב נמי 'וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, ויפדך השם אלקיך משם, על כן אנכי מצוך לעשות את הדבר הזה, ופירש רש"י שם, וזה לשונו – על מנת כן פדיתך, לשמור חוקתי, אפילו יש חסרון כים בדבר, עכ"ל.

אמנם כאן לא פירש רש"י כן, והיינו משום דהכא לא בא הכתוב ליתן טעם למה אנו חייבים לשמור מצוות השם, אלא בא ליתן טעם לעצם הציווי על הענקה, שהוא כדי שנוכח שעבדים היינו בארץ מצרים, ופדאנו השם אלקינו.

שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו' [ט"ז, ט"ז]

עיינ בפירוש הרמב"ן לעיל פסוק ד' שכתב, וזה לשונו – חייבין כל ישראל ללכת בשלש הרגלים האלה אל המקום אשר יבחר השם, ולהוג שם איש כמתנת ידו כברכת השם אשר נתן לו, לשמוח לפניו, להודות על כל הטובה אשר גמלנו כרחמיו וכרוב חסדיו, עכ"ל.

ומבואר מדברי הרמב"ן אלו, שענין העליה לרגל הוא גם 'להודות על כל הטובה אשר גמלנו'.

ונראה להביא מקור לזה, מהא דכתיב בתהילים קכ"ב 'שיר המעלות לדוד, שמחתי באומרים לי בית ה' נלך וגו' ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם השם'. והרי מזמור זה מיירי בעליית ישראל לרגל, וכדאיתא בגמ' מכות דף י' ע"א, ומדכתיב 'ששם עלו שבטים וגו' להודות לשם השם', הרי מבואר שענין העליה לרגל הוא 'להודות לשם השם'.

והנה בתפילת מוסף לשלש רגלים אנו אומרים – 'ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו', ואמר אאמור"ר הגאון זצ"ל, דמלשון התפילה משמע

דתחילת הביאה והעליה לרגל היא כדי 'להשתחוות', וכן נראה מלשון הכתוב בסוף נבואת ישעיה – 'והיה מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר השם', והיינו שלעתיד לבא יהיה מעין חוב עליו לרגל בשבת וראש חדש (וכדאיתא בילקוט שם), ומבואר שם דעיקר הביאה היא 'להשתחוות', וצ"ב מהו יסוד ענינה של השתחוה זו.

ולפי דברי הרמב"ן כאן, דטעם החיוב ללכת בשלש הרגלים אל המקום אשר יבחר השם, ולהוג שם איש כמתנת ידו כברכת השם אשר נתן לו, הוא כדי לשמוח לפניו ולהודות על כל הטובה אשר גמלנו כרחמיו וכרוב חסדיו, יש לומר דה'השתחוה' האמורה בעליה לרגל הינה מלתא ד'הודאה' על הטובות שעשה השם עם ישראל [ומצינו בכמה דוכתי ש'השתחוה' באה בתורת 'הודאה', כמו 'ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה להשם' (בראשית כ"ד), ופירש רש"י שם 'מכאן שמודים על בשורה טובה'. וכן 'אכלו וישתחוו כל דְשְנֵי ארץ' (תהלים כ"ב), ופירש רש"י שם, 'אכלו עניים כל דְשְנֵי ארץ', וישתחוו להשם בחלל והודאה על הטובה].

ולא יראה את פני ה' ריקם [ט"ז, ט"ז]

ופירש רש"י, וזה לשונו – 'ולא יראה את פני ה' ריקם', אלא הָבֵא עולות ראייה ושלמי חגיגה, עכ"ל. ומבואר מדברי רש"י אלו, דהלאו ד'ולא יראה את פני ה' ריקם' קאי בין על 'עולות ראייה', ובין על 'שלמי חגיגה'.

והנה בפסחים דף פ' ע"א איתא, דטמא אינו יכול להקריב קרבן חגיגה. והקשו התוס' שם, דהא קיימא לן בפרק תמיד נשחט (דף ס"ב ע"א) דערל וטמא משלחין קרבנותיהן. ותירץ ריב"א, דהואיל והיא חובה לבא ברגל, יש לה דין עולת ראייה, דדרשינן בפרק קמא דחגיגה (דף ד' ע"ב) דטמא פטור מן הראייה, שנאמר 'ובאת שמה והבאתם שמה' וגו', וכן איתא בירושלמי דאיתקש לעולת ראייה, ע"כ.

ויש להסתפק בהך ילפותא ד'ובאת שמה והבאתם שמה' דטמא פטור מן הראייה, אם הוא רק סימן בעלמא דמי שאינו ראוי לביאה אינו מחויב בהבאת קרבן הראייה, או דנאמר בזה דינא דלחובת הבאת קרבן הראייה בעינן שיחא הגברא 'ראוי לביאה', דאף על פי שזכר בא לעזרה, מכל מקום בעינן שיחא גם עכשיו 'ראוי לביאה', ובלאו הכי אינו חייב בהבאת קרבן זה.

ואם נאמר כהצד הראשון שכתבנו, דילפותא בעלמא היא דטמא שאינו ראוי לביאה אינו מחויב בהבאת קרבן הראייה, שפיר מצינן למילף מהקישא דחגיגה לראייה, דכי היכי דטמא פטור מן הראייה, הכי נמי פטור הוא מן החגיגה, אבל אם נאמר כהצד השני שכתבנו, דנאמר בזה דינא דלענין חובת הבאת קרבן ראייה בעינן שיחא הגברא 'ראוי לביאה', הרי על כרחינו נצטרך לומר דגם חובת קרבן חגיגה מיתלא תליא בביאה לעזרה, דאם לא כן תיקשי היכי מצינן למילף מהקישא דחגיגה לראייה דבעינן שבשעת ההבאה יהא הגברא 'ראוי לביאה', הא חובת קרבן חגיגה לא תליא ב'ביאה' כלל, ומה שייך בה תנאה ד'ראוי לביאה'. והראו שכן הוא מפורש בתוס' פסחים דף ס"ב ע"א (ד"ה ערל) דחגיגה תלויה בביאה, ומשום הכי קפיד בה קרא שבשעת הבאתה יהא הגברא ראוי לביאה.

ובאמת בפירוש רש"י כאן מבואר יותר מזה, דלא רק שחובת קרבן חגיגה תלויה בביאה, אלא דהויא נמי בכלל הלאו ד'ולא יראה את פני ה' ריקם'.

והנה בחגיגה דף ו' ע"ב תניא, רבי יוסי הגלילי אומר, שלש מצוות נצטוו ישראל בעולותם לרגל, ראייה וחגיגה ושמחה.

ולהאמר מבואר היטב הא דקאמר דמצוות הראייה והחגיגה נצטוו בהן ישראל 'בעולותם לרגל', כיון דבאמת שתי מצוות אלו ד'ראייה' ו'חגיגה' תליין ב'עליה לרגל', דהיינו בביאה בעזרה.

אמנם מצוות השמחה ברגלים בודאי לא תליא בביאה, ובודאי לא בעי ראיית פנים בעזרה לזה, ואם כן אכתי תיקשי למה כלל התנא את מצוות השמחה בהדי המצוות שנצטוו בהן ישראל 'בעולותם לרגל'.

לקבלת הרשימות תלמידים מידי שבוע
05272727rt@gmail.com

פנים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

ראה תשפ"א • גליון ת"מ

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ביחד הוה הפסד מרובה

הנה כתב הגרע"א (שם מכתב א') דיש לעיין בהיתירא דהפסד מרובה, היכא דנתהוה שאלה בתרנגולות ולא היה הפסד מרובה, והורה המורה לאסור, ובתוך כך חזר השואל ושחט תרנגולת אחר, והיה בו ממש כמו שאלה הראשונה, ושני התרנגולות ביחד הוי הפסד מרובה ועודם בפנינו.

א. ג' דרכים

כתב הגרע"א דיש לדון בג' דרכים:

חדא, דשתיהם מותרות דהשתא הוי הפסד מרובה.

תו, דשתיהם אסורות, דכל חדא לאו הפסד מרובה.

תו, דאנו דנים על כל תרנגולות בפני עצמה, ואם כן הראשונה אסורה כיון דכבר נאסרה, והשניה מותרת דאיהו מצטרפת לראשונה והוה תרוייהו הפסד מרובה ואם כן יש להתיר השניה.

[וצריך עיון דלכאורה פשיטא כדרך השלישי, דהראשונה בלאו הכי נאסרה, ואם כן כל הנידון רק על השניה, ואם באמת לאחר שהראשונה נאסרה השניה הפסד מרובה אם כן ודאי שרי].

ב. כל קדירה לחוד

כתב הגרע"א דיש למילף קצת מהא דכתב הר"ן בפסחים (קל"ז ב') דבהפסד של קדירה אינו הפסד מרובה ואסרינן באינו בן יומו, [אע"פ דתנור הוה הפסד מרובה, כמבואר בדברי הר"ן שם קל"ז ב'], והרי הנידון הוא על כל הקדירות, ואם כן הרי גם לענין קדירות הוה הפסד מרובה.

אלא על כרחך חזינן דאנו דנין על כל קדירה וקדירה לבדו, ואם כן יהיה נפשט דאפילו אם נשאל לחכם ביחד על ב' תרנגולות בענין אחד, מכל מקום לא מקרי הפסד מרובה דכל חדא לחודא אינו הפסד מרובה.

ג. לחלק בין ב' האופנים

הנה היה מקום לדון דשאני בהא דהר"ן דאירי באינו בן יומו דאסירא מדינא ורק במקום הפסד מרובה חכמים התיירו, ובזה קבעו חכמים דלא מצרפינן, משא"כ בגווני דהפסד מרובה דמקילין מחמת פוסקים המתירים בזה נימא דסגי לן דבסך הכל יש הפסד.

אך חזינן דהגרע"א לא נחית לחלק כן, וסבירא ליה דשורש הדין דסמכינן לקולא הוא מחמת שם הפסד מרובה, ולא דאנו חסים על הנשאל מפאת הפסדו ומוקמינן אדינא.

גזירה שמא יבשל

הנה אמרינן (שו"ע יו"ד סי' ק"ט סעי' א' ב') ביבש ביבש מין במינו, חד בתרי בטיל, ואף שבישול אחר כך, כיון שכבר נתבטל. [והיינו להרא"ש שיכול לאכול כולם בבת אחת, אבל להרשב"א דאסירא בבת אחת יש לאסור].

אבל במין באינו מינו יבש ביבש, כגון ששחט ג' בהמות ממינים שונים, ונמצא סכין אחת פגומה ולא ידעינן איזה בהמה שחט בסכין הפגומה, בזה מן התורה נמי חד בתרי בטיל, אבל קיימא לן דמדברנן

שרינן לכבוד שבת

לא תאכל קל תועבה (יו"ד ג')

הנה כתב ברמ"א (יו"ד סי' צ"ד סעי' ה') שאם היה כף וקדירה, אחת בן יומו ואחת אינה בן יומו, כגון קדירה שבשלו בה ירקות או מים ותחבו בה כף בן יומו, והקדירה אינה בת יומא, או להפך, מעיקר הדין הכל שרי. אבל נוהגין להחמיר דאע"פ שהתבטל מותר, מכל מקום אוכל המאכל כמין הכלי שהוא בן יומו, ואסור הכלי שאינו בן יומו. וכתב ברמ"א דאינו אלא חומרא בעלמא כי מדינא הכל שרי.

וכתב בפרי מגדים (שם משב"ז סוף סק"ט) דיש להתיר לבשל בכלי זה שאינו בן יומו לכבוד שבת. והוסיף עוד, דיהא מותר אף לאחר השבת. דלא מסתבר לאסור אחר כך, וכתב דכמו כן כל היכא דמתירין לצורך שבת, אי ניתותר לחול לא מסתבר לאסור אחר כך דהואיל ואשתרי אשתרי. [ולענין התבטל שנתותר, ליכא למידן, שהרי התבטל מותר].

והקשה הגרע"א (בתשובה שנדפסה בסוף יו"ד דפוס ברלין, וחזרה ונדפסה בלקט תשובות וחידושים שהוציא הג"ר שמואל איינשטיין סי' י"ז מכתב ב') דלכאורה תיקשי עלה ממתניתין דדמאי (פ"ד מ"א) דעם הארץ נאמן על דמאי דאימת שבת עליו, אך ההיתר רק משום כבוד השבת, והלכך במוצאי שבת אסרינן. חזינן דמפלגינן בין שבת למוצאי שבת.

א. דמאי אסור מדינא

כתב הגרע"א דאין לשאול מכאן על הפרי מגדים, דיש לחלק דבשלמא בדמאי אסור במוצאי שבת, דהרי דמאי אסור מדינא ורק בשבת התיירו, הלכך במוצאי שבת דאזיל ההיתר שוב אסרינן. משא"כ כל היכא דשרינן בהפסד מרובה, הא מדינא מותר רק חיישינן להאוסרים, הלכך כיון דשרינן יש לומר דנשאר בהיתירו גם לאחר השבת. אך כתב דמכל מקום אין לן ראייה להיתר.

ב. לחשוש לאלו שאין להם אימת שבת

הנה כתב חתן הגרע"א (שם באגרת א') דשאני בדמאי דהא חיישינן נמי להני דאין עליהם אימת שבת, ואם כן שפיר אסרינן במוצאי שבת, אך כתב הגרע"א דאין זה מספיק, דסוף סוף הקלנו בשבת, ולכן צריכים לחילוקא דלעיל דשאני הפסד מרובה דמותר מדינא.

ג. פלטר נכרי כשאין ישראל

ביד שאול (יו"ד סי' ר"י סק"א) הביא פלוגתת רשב"א ורא"ה (תורת הבית הארוך בית שלישי שער ז', דף צ"ב ד') בהא דשרינן פלטר נכרי כשאין ישראל, ואחר כך הגיע פלטר ישראל, שהרשב"א מתיר והרא"ה אוסר.

וכתב (שם סק"ב) דלכאורה ראייה מהרא"ה דלא כהפרי מגדים הנ"ל דשרי במוצאי שבת, דהרי חזינן דאע"פ דהותר הפלטר נכרי כשאין ישראל, מכל מקום אחר כך כשהגיע ישראל אסרינן. והכי נמי נימא דבמוצאי שבת אסור. [וגם הביא ראייה מהמשנה הנ"ל בדמאי].

אמנם לפום חילוקא דהגרע"א אתי שפיר, דהרי שאני לענין פלטר נכרי שמעיקר הדין אסור והתירו רק בשעת הדחק, משא"כ בהא דהפרי מגדים דמעיקר הדין שרינן רק חוששינן להאוסרים.

בעינין ששים, וטעמא דחיישין שמא יבשלם, ואז אם יבשל כולם הוכר האיסור, וכתב בש"ך (שם ס"ק ט') דאז אסור מן התורה.

א. שיטת רבי יהודה

הנה רבי יהודה סבירא ליה דמין במינו אינו בטל מן התורה, וכתבו תוספות (ובאים ע"ג א' ד"ה רבי יהודה) דהיינו דוקא לח בלח דומיא דדם הפר ודם השעיר, אבל יבש ביבש בטל.

ב. ניוחש שמא יבשל

יש לעיין לרבי יהודה מהו אם נתבטל מין במינו יבש ביבש ואחר כך בישלם ונעשה לח בלח, ואם נימא דמיתסר, אם כן תיקשי אמאי כתבו תוספות דלרבי יהודה יבש ביבש בטל, הרי נאסור גזירה שמא יבשל. וכמו דגזרינן לרבנן במין בשאינו מינו, מכיון דעל ידי הבישול יהא אסור דהוכר האיסור, הכי נמי לרבי יהודה במין במינו, הרי אם יבשל יהא לח בלח שלשיתנו אף במין במינו אינו בטל.

ג. באמת שרי גם לאחר הבישול

הנה כך הביא להקשות באמרי בינה (דיני בשר בחלב ותערובות ס"י ט') בשם ספר אחד. והעלה באמרי בינה דבאמת לר' יהודה במין במינו גם לאחר שיבשלם מותר כיון דחל הביטול, ולא דמי למין באינו מינו דאמרינן דהוכר האיסור.

[והעירו דלענין טעם כעיקר אזלינן בתר הטעם ולא בתר השם כדחלה בש"ך (ס"י צ"ח ס"ק ו'), והנה דינא דר' יהודה דמין במינו כתב בש"ך (שם) דאזלינן בתר השם. והשתא תיקשי ביבש ביבש לר' יהודה דבטל, מכל מקום שמא יבשלם. ונלענ"ד דהרי דינא דר' יהודה ביותר מששים, והשתא יש לומר דאמרינן דלר' יהודה דביבש ביבש שרינן בגוונא דהוה שני טעמים, באמת בעינין ששים].

טבל שבתל במין במינו

הנה כתב בספר זכר דבר (ס"י ז' ד"ה ולכאורה) בטבל שנתערב מין בשאינו מינו יבש ביבש, [דליכא בו דינא דדבר שיש לו מתירין מכיון דהוה מין באינו מינו], דבעינן ששים מחמת החשש דשמא יבשלם.

ואף אם ליכא ששים, מכל מקום אם הפריש על הטבל בכל מקום שהוא, הרי שפיר דמי ויוכל לאכול כל התערובת.

אך לכאורה אינו כן, דכעת אין לו תקנה בהפרשה, שהרי האיסור טבל בטל מן התורה, [להסביר דמין בשאינו מינו יבש אינו אסור אלא מדרבנן, עיין ש"ך ס"י ק"ט ס"ק ט'], ואם כן לא חייל ההפרשה, ואסור לאוכלו ככל האיסורים שנתערבו יבש ביבש מין בשאינו מינו דאסורי משום דחיישינן שמא יבשלם ויתן טעם והוכר האיסור וחוזר האיסור טבל. [ובאמת למאי דאמרינן דבדאורייתא חוזר וניעור, אם נפל טבל מין במינו דאסור אפילו בששים דהוה דבר שיש לו מתירין, והפריש על הטבל, ואחר כך נפל עוד טבל ונעשה רוב, ודאי יהא אסור מן התורה, מטעם הנ"ל דמדאורייתא הטבל היה בטל ברוב ולא הועיל ההפרשה].

והנה יש לדון דבאמת אסור לבשלו ומכל מקום ליכא הגזירה דילמא יבשל. ובתחילה נביא דברי הפרי מגדים בנאבד אחד מהם.

א. פרי מגדים דאין להתיר בנפל לים

הנה דן בפרי מגדים (ס"י ק"ט שפ"ד ס"ק ח') כשנתערב חד בתרי יבש ביבש במין בשאינו מינו, דאסרינן, ונפל אחד לים או נאכל בשוגג, האם יהא מותר לאכול השאר, דומיא דחתיכה הראויה להתכבד או דבר חשוב או דבר שבמנין, דאע"פ דאינם בטלים ברוב, מכל מקום בנפל אחד מהם לים, תלינן דאיסורא נפל, ושרינן לאכול שתיים שתיים, אם כן גם הכא נימא כן כיון דכל האיסור רק מדרבנן.

אבל הסיק בפרי מגדים דהכא אין להתיר אפילו בהפסד מרובה, וטעמו, שהרי יש כאן גזירה שמא יבשלם, דאם יבשל יש כאן ספק איסור, דשמא האיסור כאן ונותן טעם.

[והעירו דלפי זה במילתא דעבידא לטעמא שאינו בטל גם ביותר מששים, והיינו רק מדרבנן (כמבאר בש"ך ס"י צ"ח ס"ק כ"ט), מעתה אע"פ דבמין באינו מינו יבש ביבש אינו בטל גם בששים, דחיישינן שמא יבשלם ויהא אסור אע"פ דהוה יותר מששים, מכל מקום בכהאי גוונא בנפל חד לים לשתיים, דאם יבשל אסור רק מדרבנן ושוב ספיקא לקולא].

ב. ודאי איסור מחמת כל דפריש

הנה לכאורה נימא בגוונא דהפרי מגדים, דהוה לא רק ספק איסור אלא ודאי איסור, דמכיון דאיכא רוב היתר תלינן דההיתר נפל מכח כל דפריש, ואין כאן קבוע מכיון שהאיסור אינו ניכר.

אך העירוני דלא שייך למידן דההיתר נפל, דכשם שבכל החתיכות לפנינו לא אמרינן על כל אחת שהיא היתר, אם כן מאי נפקא מינה בזה שנפל.

עוד העירו דאין דנים על הנופל אלא דנים על הנשאר. [ועיין בנתיבות המשפט ס"י רצ"ב ביאורים ס"ק ט"ז. ועיין בדרכי תשובה ס"י ק"ט שסברא זו מבוארת בפוסקים שם].

ג. מנחת יעקב וש"ך לקולא

הנה הגרע"א (הגהות על הפרי מגדים הנ"ל) אייתי דבמנחת יעקב (כלל מ"ג אות כ"א) כתב להתיר. וכן בחוות דעת כתב דהיה נראה לאסור, אך מבטל דעתו מפאת המנחת יעקב.

ולכאורה כונתם דבאמת לבשל יהא אסור מן התורה, אבל כיון דהוה רק ספק לא גזרינן.

ועוד יש לבאר דהגזירה דשמא יבשל היא שאינו בטל מדרבנן, ושוב דינו ככל תערובת דרבנן.

והנה דן הגרע"א (קמא ס"י פ"ב) בנשפך יבש ביבש מין באינו מינו וספק אם היה ששים, וכתב דיש להחמיר משום דשמא יבשלם והרי אם יבשלם יהא עכ"פ ספק דאורייתא, אך הביא מהש"ך (סוף ס"י ק"ב) דשרי, שמעינן דהש"ך כהמנחת יעקב ותיקשי על הפרי מגדים.

ד. עכשיו איכא פחות מששים

הנה יש לשאול בכל יבש ביבש מין באינו מינו, דאם יש ששים שרינן, ויכול לאכול גם ביבש, ותיקשי לאחר שאכל אחד יש רק חמישים ותשע והיאך בטל הרי נחשוש שמא יבשל.

והיינו דתיקשי לפרי מגדים, דהרי אע"פ שכבר אכל אחד ועכשיו ספק אם האיסור נמצא, מכל מקום חוששין שמא יבשל. אך להמנחת יעקב לא תיקשי, דהרי שלשיתנו בספק אם נמצא האיסור כבר לא גזרינן שמא יבשל.

וצריך לומר לדעת הפרי מגדים, דכיון דכבר התרנו התערובת הרי נתבטלה, ולא נשתנה בזה שנעשה פחות, משא"כ בגוונא שלא התרנו בזה סבירא ליה למיסר.

ה. החשש רק בתחילת התערובת

מעתה נחזור לקושיין [שהבאנו בריש דברינו], דהרי כיון דחזינן דאין החשש שמא יבשלם כפשוטו, אלא החשש רק בתחילת התערובת, אם כן יש לדון בהא דטבל, דהרי הבישול יחדש איסור חדש, דחוזר להיות טבל דאורייתא, ואולי בזה לא גזרינן שמא יבשל דהשתא הוה היתירא כיון שהפריש על הטבל.

אבל באמת אינו דומה לגוונא דלעיל, דהתם בשעת הנפילה לא היה חשש שמא יבשלם [מכיון דאז היה ששים], משא"כ בנידון דידן הרי גם בשעת הנפילה איכא חשש שמא יבשל.

ו. השתא לפגם ועל ידי הבישול ישיבין

הנה כעין נידון הנ"ל דטבל, יש למידן בגוונא דהשתא הוה לפגם ועל ידי הבישול ישיבין, ולכאורה זה דמי לטבל, דאע"פ דעכשיו ליכא כאן איסור, מכל מקום הרי שמא יבשל ואז יחזור להיות איסור.

והעירו דבגוונא הפוך, דעכשיו לשבח ואם יבשל יפגם יש למידן שיתבטל דאין הגזירה, ומכל מקום אינו מוכרח להתיר בסברא זו בשר בחלב. [אך באמת נסתפק בזה בפרי מגדים (ס"י ק"ג משב"ז סוף סק"ב) ונשאר בצריך עיון].

תולין באסור מחמת ספק

הנה קיימא לן (שולחן ערוך יו"ד ס"י ק"א סע' א', ה') דבספק אם נפל איסור דרבנן לקדירה מקילינן, דספיקא דרבנן לקולא.

אמנם היכא דאיכא ב' קדירות של היתר, ונפל איסור דרבנן לאחת מהם ולא ידעינן לאיזה קדירה נפל, שתייהן אסורות.

אך אם קדירה אחת בלאו הכי אסורה, שרינן לקדירה המותרת, שאנו תולים לומר שהאיסור נפל לתוך האיסור.

וראייתי דדן בפתחי תשובה (ס"י ק"א סק"ב) בשם שמן רוקח (ח"א ס"י ל"ז ול"ח ול"ט) דאף אם אחת מהקדרות אינו אסור אלא מספק אפילו הכי תולין בו.

ולכן כתב במעשה שהיו עומדים ג' קדירות של היתר ונפל איסור

דרבנן לאחד מב' קדירות, דב' הקדירות ודאי אסורים מחמת הספק, ובקדירה השלישית עדיין לא היה שום ספק ומותרת, ולאחר זמן נפל איסור דרבנן ומספקין אם נפל בקדירה שלישית או באחת מהראשונות, מעתה אמרין שהקדירה השלישית מותרת ותולין אותו בב' קדירות שנאסרו כבר, אע"פ שנאסרו רק מחמת הספק.

ולכאורה יש ראייה לדבריו ותולין להיתר שהאיסור נפל לתוך האיסור אע"ג דהאיסור הוה רק מספק:

א. אחת ממה נפשך יהא אסור

הנה מסתפק בפרי מגדים (שם שפ"ד ס"ק י"א) בב' קדירות היתר, ואיסור דרבנן נפל לאחת מהם, ובאחת מהם יהיה איסור מן התורה, כגון דאיכא לפניו בשר בהמה דאסור מן התורה ובשר עוף דאסור מדרבנן, ונפל חלב לאחת מהם ומסתפקין לאיזה מהם נפל.

וצדדי הספק, מי אמרין דדוקא בנפל איסור דרבנן לב' קדירות היתר אז שתייהן אסורות, משא"כ אם אחת מהם איסור תורה אם כן אותה קדירה בהכרח יהיה אסור מדין ספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה [לשיטת הרשב"א], ואם כן תו תולין להיתר הקדירה השניה, או דילמא הא ותולין היינו דוקא כשבאלו הכי אסור, משא"כ כגון הכא דקדירת הבשר נאסר רק מחמת הנפילה. ונשאר בצריך תלמוד.

ב. הוכחת הגרע"א מהתוספתא

הנה הוכיח הגרע"א (גליין הפרי מגדים, נדפס בתשובות חדשות לרבינו עקיבא איגר שהוציא לאור הרב צבי לייטנר שליט"א עמוד קס"ג) כהצד הראשון, ותולין דנפל לקדירת בשר.

דהרי איתא בתוספתא דמקואות (מובא ברי"ש שם פ"ב מ"ב) בב' שבילין אחד טמא ואחד טהור, והלכו שני אנשים כל אחד באחד מהם, ובאחד מהאנשים יש דעת לישאל ובאחד אין בו דעת לישאל, אם כן ברשות היחיד דביש בו דעת לישאל אזלינן לחומרא, אם כן את שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא, וממילא את שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור.

וביאר במשנה למלך (מקואות פ"י ה"ז ד"ה והדין העשירי) הטעם דכיון דזה שיש בו דעת אסור בעצמותו אף אם לא הלך השני, משום הכי תולין בו וזה שאין בו דעת לישאל טהור.

מעתה כתב הגרע"א דאם כן הכי נמי בנידון הפרי מגדים, כיון דהקדירה שהוא ספק דאורייתא ספיקו אסור אף אם לא היה הספק אלא על זה לחוד, אם כן ממילא מקילין בהשני שהוא רק ספק דרבנן. ואם הכי נמי יש ראייה כדברי השמן רוקח הני"ל דאיסור ספק נמי מציל, דהרי חזין דאע"פ שהבשר אינו אסור אלא מספק, מכל מקום תולין בו ושריין הבשר עוף.

ג. תליא בפלוגתא רמב"ן ורשב"א

הנה דעת רמב"ן (מובא ברשב"א בתורת האדם בית ד' שער ב') דב' קדירות דמי לב' שבילין, ואם כן בב' קדירות היתר של שני בני אדם ונפל לאחד מהם איסור דרבנן, ובאו לשאול בזה אחר זה, שניהם מותרין כמו בב' שבילין, וכך פסק בש"ך (שם ס"ק י"ט), אמנם ברשב"א (שם) פליג, שמחלק בין ב' שבילין לב' קדירות.

מעתה כתב הגרע"א דהראיה הני"ל מהתוספתא היינו רק לרמב"ן, דהנה יש לומר דטעמא דתוספתא דהשני טהור משום שהוא לא בא לישאל, ובשלמא להרמב"ן בב' קדירות נמי אמרין דאם השני אינו בא לישאל שרינן, אמנם להרשב"א הרי בב' קדירות אסרינן אף בלא בא לישאל.

אך לכאורה משמע דדינא דהתוספתא דהשני טהור, אינו מפאת שהשני אינו שואל אלא מפאת שתולין בו.

ד. חולקין על השמן רוקח

הנה בדרכי תשובה (סי' קי"א ס"ק כ"ב) אייתי דאיכא חולקים על השמן רוקח וסברי דאין תולין באיסור ספק. וצריך עיון מהאי תוספתא.

אך הנה בש"ך (שם) פסק כרמב"ן, אך בחוות דעת (סי' קי"א בביאורים ס"ק ט') ובחזון איש (יו"ד סי' ל"ט ס"ק ב') פסקו כרשב"א. [א"ה. והרי לדברי הגרע"א אין הוכחה לשיטת הרשב"א מהתוספתא].

אחר כך נאסרה

הנה אמרין (שולחן ערוך יו"ד סי' קי"א סע' א', ה') דאם נפל איסור לאחת

מב' קדירות, אם שתי הקדירות היו מותרות בשעת הנפילה אסרינן לתרויהו, אך אם קדירה אחת בלאו הכי אסורה, שרינן לקדירה המותרת, שאנו תולים לומר שהאיסור נפל לתוך האיסור.

אמנם איתא (שולחן ערוך שם סע' ו') שאם רק לאחר הנפילה נאסרה אחת מהם בתורת ודאי, לא מהני להיתר השניה.

וכתבו רבנן בתראי (הובאו בדרכי תשובה סי' קי"א ס"ק ט"ו) דאע"פ שנודע כל הנפילה רק לאחר שנאסרה אחת לא מהני. ואייתי כן מרשב"א בתורת הבית (בית ז' ש"ד).

א. לענין כתמים

הנה לענין כתמים, אם לא ידעין ממי הכתם, ואחת מהם טמאה ואחת טהורה, תולין הכתם בטמאה, אך אם היו שניהם טהורות, מטמאין לתרויהו, ואף כשנטמאה חדא מהם אחר כך.

מעתה להאמור אף אם נמצא הכתם לאחר שנטמאה אך ידעין דהכתם היה בהיות שתייהן טהורות, מטמאין גם לזו שעדיין טהורה. וכך עולה בתשובות רב פעלים (ח"א סי' ל') דכתב בנידון דשתי נשים שמסרו כבסים לכבס ונתערבו הכבסים, והכובסים מצאו באחד מהם כתם, ואחת ראתה לאחר מסירת הכבסים ולפני שהכובסים מצאו הכתם, וכתב דתרויהו טמאות.

ב. נפלה אחת לים

כתב בש"ך (סי' קי"י דיני ספק ספיקא אות כ"א) דאם נתערב איסור דרבנן חד בחד, ואחר כך נאבד אחד מהן כגון שנפל לים ולא נודע איזה הוא, מכל מקום לא תולין האיסור בזה שנאבד, אלא השני נשאר באיסורו, דכיון שהיה מוחזק איסור באחד משתים הוה ליה חזקת איסור ולא אמרין ספק דרבנן לקולא. אמנם בפרי חדש (מובא בפתחי תשובה שם) פליג.

והרבה אחרונים הכריעו כהש"ך, כמבואר בדרכי תשובה (סי' קי"י ס"ק של"ב), והוכיחו כן מהתוספתא דמקואות, וכן הכריח בדרכי חיים (מהגר"י אויערבך יו"ד סי' י"ח), וכך כתב בחזון איש (יו"ד סי' ל"ח ס"ק ה').

וכתב בדרכי תשובה (שם) בשם בית יצחק (יו"ד סי' כ"ח) דאם נודע הספק רק לאחר שנפל לים שרינן אף להש"ך.

אמנם להאמור יש לעיין בדברי הבית יצחק, דהרי דחזין דבנאסר אחת מהם לא מהני לאחר שכבר נתערבו, אף אם התערבות נודעה רק לאחר שנאסר.

ואולי הבית יצחק [וכוכב מיעקב דלהלן] פליגי אהא נמל. [א"ה. היינו בנידון הנ"ל בנוגע לאחר שנאסרה וסברי דמהני]. וכן אולי בצירוף הפרי חדש דפליג על הש"ך.

ג. חלה שנתערבה בעיסתה

הנה כעין דברי הבית יצחק כתב נמי הכוכב מיעקב (בתשובות הנדפסת בדובב מישרים ח"ג סי' קי"ט) לענין חלה שנתערבה בעיסתה ולא היה בה כדי לבטלה, ואחר כך נאפה מזה העיסה חמשה לחמים ונאכלו שני לחמים בבלי דעת ונשאר ג' לחמים.

וכתב דאע"פ דקיימא לן באיסור דרבנן שנפל לאחת משתי קדירות של היתר דשתייהם אסורות, דמאי חזית דמיתלי בהא יותר מבהא, אמנם אם נאכלה קדירה אחת קודם שנודע הספק השניה, מותרת, כיון שאין אנו דנין על הקדירה שכבר נאכלה, שוב הוי השניה רק ספק דרבנן דאזלינן לקולא, והכי נמי בנידון הנ"ל, מכיון שנפילת החלה נודעה רק לאחר שנאכלו שני הלחמים, תלינן שהחלה היה בהלחמים שכבר נאכלו ובהלחמים שנשארו אינו מעורב שום חלה וספיקא דרבנן לקולא.

ולכאורה היינו כבית יצחק הנ"ל, ודלא כדברי הפוסקים הנ"ל שגם אם נודע רק אחר כך מכל מקום אזלינן בתר שעת הנפילה.

ויש לדון דפיסקא דהכוכב מיעקב יהא אף אם נימא דלא כהבית יצחק, דהרי כל לחם חשיבא פירש מן העיסה ואם כן הראשונות מותרות דהחלה הוה מיעוט ואם כן אמרין כל דפריש, ורק לשנים האחרונות אסרינן, וכיון דהוה איסור דרבנן מקילין דהני דקמן היו הראשונות שנאפו ומותרין מדין כל דפריש.

אך צריך עיון, חדא, דכיון דלא ידעין מי הראשונה שפרשה שוב מספקין בכל חדא דילמא הוה אחרונה ושוב אסרינן לכולהו. ותו, דיש לומר דלאחר שפירשו כולן אין עדיפות לראשונות מהאחרונות. עיין בחזון איש (יו"ד סי' ל"ז ס"ק ד').

ד. פרי חדש

הנה הבאנו לעיל דסובר הפרי חדש דאם אחר כך נאבד אחד מהם כגון שנפל לים ולא נודע איזה הוא, תולין האיסור בזה שנאבד.

ותיקשי על הפרי חדש מהך דנאסרה רק לאחר שנתערבו דלא תלינן בו לקולא. וכן הקשה עליו אמרי בינה (דברי חיים אורבך יו"ד סי' י"ח בהג"ה מהגאון אמרי בינה). [וכן תיקשי על הפרי חדש הא בנפלה אחת שרינן רק בשתיים שתיים].

והנה לפי סברת האמרי בינה בקושייתו, דבנאסרה אחר כך חשיבא כנפל לים, אם כן כשם שהבאנו לעיל דבנאסרה לאחר שנתערבו אסרינן אף בנודע הספק רק לאחר מכן, הוא הדין אסרינן בנפל לים ונודע הספק רק לאחר מכן. ותיקשי על הבית יצחק וכוכב מיעקב וכהנ"ל.

ה. נשרף הראשונה

הנה אמרינן (שולחן ערוך שם סי' א') שתי קדרות אחת של היתר ואחת של איסור, ולפניו שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור (נדבנן), ונפל אחת מהחתיכות לתוך אחת מהקדרות, תולין להקל שהאיסור

נפל לתוך האיסור ולא האיסור לתוך ההיתר.

[ולכאורה תיקשי, הא הוי האי קדירה והנשאר חד בחד. ויש לומר דאפשר להכיר השני. עוד יש לומר דהקדירה חשיבא כנאסרת ובה לא אסרינן מספק. והנה דעת השי"ח בסי' קי"א דדוקא בניירות ודעת הפרי חדש אף בנתערבו, הובא בדרכי תשובה סי' קי"א ס"ק י"ד. והפלתי הביא ראיה מהא דאינה מדמעת. וכתב בחוות דעת דאינה ראייה דשאני דימוע דהקילו בספיקו].

והנה אם לאחר שנפל לקדירה ראשונה, ולפני שנפל חתיכה השנייה לתוך קדירה השנייה, נשרף קדירה הראשונה, כתב בחוות דעת (סי' קי"א בבאורי' סק"ה) דשרינן, דהרי באיכא רק קדירה אחת שרינן. [ובחוות דעת דייק לה מהרמב"ם].

ותיקשי הרי בשעה שנתערבו היה ב' קדירות ונאסרו מספק, ומה מהני שלאחר מכן נשרף קדירה הראשונה. אלא חזינן דשרינן בנפל לים לאחר שנתערבו אם זה לפני שנודע מהתערבות.

אך נראה דאין מזה ראיה לבית יצחק דהכא הא לא היה מעולם נידון על ב' הקדירות.

ענינים שונים

ג. להתרגל במידת הנדיבות

איתא במשנה באבות (פ"ג משנה ט"ו) הכל לפי רוב המעשה. ופירש ברמב"ם (פירוש המשניות שם) שהמעלות לא יושגו לפי שיעור גודל המעשה, אלא לפי רוב מספר המעשה, שאם יתן למי שראוי אלף דינר בפעם אחת ולאיש אחד, לא תושג לו מעלת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול, כמו שתושג למי שיתנדב אלף פעמים באלף דינר ויתן כל דינר מהם על צד הנדיבות, לפי שזה ייכפל על ידו מעשה הנדיבות אלף פעמים ויושג קנין חזק, משא"כ בנותן רק פעם אחת בלבד, התעוררה הנפש התעוררות גדולה למעשה טוב ואחר כך פסקה. [וכעין זה ברע"ב שם]. שמעינן מהרמב"ם שאם יש לאדם אלף זהובים לחלק לצדקה, ויש לפניו ב' אפשרויות, או לתת כולם לעני אחד, או דילמא לחלקם לכמה עניים ואז כל אחד יקבל פחות, אמרינן דעדיף לחלקם לכמה, כי על ידי זה קונה לעצמו שלימות דכל פעם מתגבר מחדש על עצמו וקובע בלבו טפי מידת הנתינה.

חזינן דאע"פ דבלא זה היה צריך להעדיף לתת צדקה בפעם אחד דזה חסד יותר גדול, מכל מקום שביק לה מחמת מידות דנפשיה, ואם כן נימא דהוא הדין בנידון דידן, דאע"פ דהיה צריך להעדיף החסד היותר גדול, מכל מקום שביק לה מחמת נפשיה, והיינו כדי שיעסוק בעצמו במצות חסד וירגיל עצמו במידות טובות.

אך אינו דומה דהתם בהא דהרמב"ם הוה אותו הסכום, [א"ה. נראה כוונת רבינו, דהתם איירי לענין אותו סכום רק הנידון היאך לחלקו, משא"כ הכא אם יעשה חסד בעצמו לא יהא כסף כלל לקרן חתנים, שהוא החסד מסוג היותר חשוב], ואכתי צריך תלמוד בעומק החילוק.

[הנה מדברי הרמב"ם הנ"ל מבורר דהיאך דלא שייך האי טעמא דמידת הנדיבות, יש להעדיף נתינה אחת. כגון אם נותן הכסף לשליח לחלקו לצדקה ואומר לו שהוא יהא ממונה לעשות בו כראות עיניו, אבל הכסף נשאר של הנותן, בזה יש לומר דהשליח יתן כל הכסף לאדם אחד, כי לשליח אין נסיון של מדת הנדיבות. אלא אם כן נימא דגם לשליח יש עדיפות שעושה הרבה פעמים, אבל בזה יש לעיין. ואולי נימא עוד, דכיון שהשליח יכול לעשות כרצונו הוא יכול גם להשקות את הנתינה. אך זה לכאורה זה אינה סברה].

ד. חזקה במצות לראשונה

הנה העירוני דהרי יש לראשון דין חזקה במצוות, והרי הכא אם הקרן חתנים התחילו קודם בהמצוה דחסד על ידי התספורת, אם כן יש להם חזקה בזה.

אך יש לומר דאין בזה חזקה מכיון דהמה ב' מצות נפרדות, הראשון על ידי התספורת מביא תועלת לחתנים והשני בתספורת מביא תועלת לבחורים.

אך יש לומר דמכל מקום יש כאן חזקה במצוות לענין להמצוה לספר באופן שאינו מרויח הכסף לעצמו, אף שהראשון לוקח עבור זה לחתנים והשני בחינם ומביא תועלת למסתפרים. וצריך עיון. ומכל מקום הספק הנ"ל קיים בהתחילו שניהם בבת אחת.

קרבן חתנים

עובדא הוה בישיבה שיש קרבן חתנים לסייע לחתנים, וקנו מכוונת תספורת, ואחד מספר בו את בני הישיבה שלא על מנת לקבל פרס, והכסף שבני הישיבה משלמים על התספורת הולך להקרבן חתנים.

והנה בחור אחר היה לו מכוונת תספורת ומספר בני הישיבה חינם לשם חסד. וקאמרה הקרבן חתנים להבחור שיפסיק כי מפסיד אותם.

ויש לעיין אם באמת חייב להפסיק.

א. השבת אבידה

הנה נראה דתליא בנידון דומה בדין השבת אבידה, דהנה אם אדם מוצא שתי אבידות של שני מאבדים ויכול להחזיר רק אחת מהם, יחזיר את היקרה.

והשתא מהו באופן שיש שתי אבידות ושני מוצאים, וכל אחד מהמוצאים יכול להרים רק אבידה אחת מסויימת, וגם אין אפשרות ששני המוצאים ירימו אבידה אלא רק אחד מהם, האם מחייבין לזה שרואה את הזולה שלא ירימנו כדי שחבירו ירים האבידה היקרה למאבד השני.

ומסברא נראה דאכן חייב שלא להרים הזולה בכדי לאפשר לחבירו להרים היקרה, והטעם, דזה גופא חיוב השבת אבידה ידידה, לגרום שהשני יקבל האבידה היקרה, ואם כן מחוייב שלא למנוע השבת היקרה. ואם כן הוא הדין בנידון דידן, יתחייב להפסיק מלספר בחנם על מנת לגרום חסד יותר גדול. [א"ה. וזה ברור שהחסד להביא ריוח גדול לקרבן חתנים, הוא יותר גדול מהחסד שכל בחור יסתפר בחינם וירויח קצת כסף].

ואולי יש לחלק בין השבת אבידה לחסדים, דדוקא לענין השבת אבידה אמרינן שצריך לגרום השבת אבידה היותר גדול, משא"כ לענין חסדים, בזה לא ישבוק חסד דנפשיה. אך מכל מקום שפיר יש לדמות.

ב. לא יפסיד מצוה שלו

הנה מי שיש לו מצוה ידידה, פשיטא שלא יפסיקה כדי לאפשר לחבירו לקיים מצווה דחבריה.

[במקום אחר כתב רבינו, יש לעיין בגוונא דאית ליה לאדם אתרוג, ועיר שלימה אין להם אתרוג, ואיכא ב' אפשרויות, או שיקח האתרוג לעצמו ורק הוא יקיים המצוה אבל אנשי העיר לא יקיימו המצוה, או שיתן האתרוג לכל אנשי העיר וכך כל העיר יקיימו המצוה אבל הוא עצמו לא יקיים המצוה, וצדדי הספק, מי אמרינן דיותר על המצוה של עצמו ויתן האתרוג להרבים, דעדיף שרבים יקיימו המצוה, או דילמא לא יתן, דאין לו לוותר על קיום מצוה בעצמו אפילו לצורך רבים. ונראה כהצד השני דלא יתן להרבים].

ואם כן הכי נמי בנידון דידן, שלא יפסיק לעשות המצוה של חסד בעצמו מחמת החסד של אחרים.

אמנם אינו דומה, דהכא הנידון בגלל החסד המתקבל לאחר, ובוה אזלינן בתר החסד הגדול ביותר.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

התרגלנו לזה, אבל מי חלם שכן אדם יהיה משועבד כל היום לכל העולם כולו בלי הפסקה ע"י הפלאפון? איפה שהוא הולך בדרך, בתפילה, בכל מקום הוא רוצה ללמוד או לפתוח ספר, מצלצלים אליו, אין לי טענות על מי שמצלצל, אבל האדם לעצמו חייב להיות שיהיה לו זמן קבוע שיהיה כולו קודש. שלא להיות כמו אותו בעל חנות שכל העולם קונים אצלו והוא לא מרחם על החבר שלו שמישהו בא לקנות אצלו, להגיד ליצה"ר עד עכשיו קיבלת את שלך, עכשיו אני רוצה ללמוד תן לי ללמוד! **דברים נוראים כתב החפץ חיים שמי שלומד בקביעות בלי הפסקה רוח קדושה וטהרה נוראה שורה על הלימוד שלו, כל לימוד זה עצום ונורא, אבל כשהו בלי הפסקה רוח קדושה וטהרה שורה על הלימוד.**

לפני כחמש עשרה שנה הגיע לא"י המשגיח של ליקווד הגאון רבי מתתיהו סלומון שליט"א (שיהיה לו רפו"ש), הוא בא להתיעץ עם מרן רבי חיים קניבסקי שליט"א שרוצים לעשות שמירה לשיבת ליקווד וזה מאד קשה כי ישיבת ליקווד משתרעת על פני מתחם ענק שיש בו בתי מדרש רבים. אמר לו רבי חיים, **אם אין פלאפונים בסדרים לא צריך שמירה, התורה שומרת על אלו שלומדים אותה, ובעקבות כך עשו תקנה שבכל בית מדרש בליקווד יש מודעה שמי שמדבר בפלאפון בבית מדרש הרי זה גזלן!** אין לנו מושג מה ההבדל בין לימוד עם פלאפון ללימוד בלי פלאפון, כגבוה שמים על הארץ, זה עולם אחר לגמרי (אני לא מדבר על הזמן שהולך, נעזוב את זה כרגע זה עוד חשבון), לא לתת לגנב הזה, **מספיק הוא לקח את כל היום עם הפלאפון מכל הכיוונים, אין ברירה זה המצב בדור שלנו, רבי חיים שליט"א לא יודע איך לדבר בטלפון, הוא מופקע מזה הוא קיבל על עצמו עול תורה, אנחנו משועבדים לזה, דיינו, אבל לפחות בזמן שקובעים ללמוד אפי"א אם קובע עצמו ללמוד בבית, למה צריכים להפסיק לכל שיחת פלאפון, אני רוצה ללמוד, אני לא יכול לקבוע לעצמי זמן ללמוד? למה? ... כמה צריך להתחזק בזמן שלומדים כל בעלי העסקים למיניהם אם מתקשרים אליהם בשעות העבודה שומעים צליל - לא זמין, לא זמין, הוא עכשיו עסוק, הוא לא יכול, ולא תהא כהנת כפודקאית, כשאנחנו שקועים בלימוד נהיה לא זמין, ובכל אופן בסדרים שלא יהיו הפסקות באמצע, ואז אומר רבי חיים שליט"א כשלומדים בקביעות וברציפות בלי הפסקה זה שמירה מיוחדת מן השמים, הנהגה מיוחדת מן השמים...**

בירורי הלכה

בעצמו, ולכאורה סותר מה שכתב בס' קנ"ד דהשולחן עצמו יש לו דין תשמיש קדושה, מחמת שפעמים נשמת המפה, והשולחן הוא תשמיש קדושה, וצריך לומר דבס' קמ"א מדבר בזמן ומי שאין לו אפשרות לעלות בלא שיסמוך, ובה צריך להקל דכל שאין יכול באופן אחר יש להקל כיון שלא מצוי שיישט המפה.

אולם בר מן דין, בשולחנות ספרי התורה המצויים אצלנו בבתי הכנסת, שעשויים המפות של הס"ת בצורה יציבה ומעוצבת חזק באופן שלעולם לא נשט המפה בזמן שהספר תורה עליה, בזה לא שייך החומרא של השעה"צ הנ"ל, דכל מה שכתב להחמיר הוא משום שפעמים נשט המפה, אולם באופן שהוא ודאי שלא נשט בזמן שהספר תורה עליו, אין מקום לאסור ולהחמיר כלל, ולא הוי אלא תשמיש דתשמיש, ואם רוצה לסמוך על השולחן יסיר את המפה ומדינא מותר להישען עליו, דכל חומרת המשנ"ב הוא תלוי הכל לפי הזמן כדמשמע בתוכן דבריו.

עוד יש לדון צד קולא, דעיי' במשנ"ב סי' מ"ב סעי' ג' ד"ה אסור למיצר ביה, דהביא בשם השער אפרים דכיס של תפילין חשיב תשמיש קדושה, מאחר ומונחים בו התפילין או רצועות התפילין, וכתב שכל מה שהוא עודף על מקום הנצרך לתפילין לא מיקרי צורך תפילין ולכן התייר בכיס תפילין שיש

לקראת סוף ימי בין הזמנים והתחלת חודש אלול הבא עלינו לטובה ברצוננו להביא חלק משיחה שנמסר הגאון הצדיק רבי יצחק קולדצקי שליט"א, בענין חיזוק הרחקת ה'פלאפון' מכותלי ביהכ"נ (השיחה השלימה נתפרסמה בעלון 'חומות מגדלי' חנוכה תש"פ)

ברשות רבנים ת"ח מרביצי תורה לומדי תורה, הנביא אומר "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו", כתוב בספר חרדים כשיהודים מתאספים להתחזק זה עת רצון למחילת עוונות ונכתב ספר מיוחד בשמים ליראי ה' ולחושבי שמו, לכן נבקש מהקב"ה שבעז"ה יהיו הדברים לתועלת ושנוכח לשמוע בשורות טובות ישועות ושמחות ושלא ישמע ח"ו שוד ושבר במחנינו...

קודם כל... **הענין הזה של הטלפונים**, משל למה הדבר דומה, היו פעם שתי חנויות אחת על יד השניה, באחת באים וקונים כל הזמן בלי הפסקה, כל יום יש לו פדיון של אלפים ורבעות, ובשני שומם, אף אחד לא בא לקנות, ויהי היום בערב פסח, ראובן שכל הזמן קונים אצלו הרויח הרבה כסף ואילו אצל שמעון אף אחד לא הגיע, והנה בסיום היום שניהם עומדים כבר לסגור ולפתע נכנס אדם סוף סוף לקנות משהו אצל שמעון, **הולך ראובן ללקוח ואומר לו בא תקנה אצלי וסוחר אותו ממני, זה אכזריות, אחרי לא מבין, אתה מכרת היום אלפים ורבעות, אין לי טענות עליך מה שנגזר נגזר, אבל ההוא בא אלי למה אתה מושך אותו ממני, זה אכזריות, אחרי יום שלם שלא מכרתי כלום ואתה מכרת אלפים ורבעות מגיע אלי משהו וכך אתה עושה? זה המשל (כמדומה בשם המגיד מדובנא). והנמשל, היצה"ר יש לו הרבה לקוחות והיצר-טוב ריק מלקוחות. והנה בסוף היום מצליח היצר-טוב למכור סחורה לאדם אחד שישב וילמד, מגיע היצה"ר ומושך אותו מהלימוד, היש אכזריות גדולה מזו?**

בדור הקודם אדם שהיה חי תשעים או מאה שנה, כל אחד במה שהיה עוסק במשך היום, אם מלמד בת"ת או מגיד שיעור או עוסק בקודש או עובד, אבל כל אחד היה מוצא לו את השעות שלו שהוא לומד תורה, ובזמן זה היה כולו קודש. למי היה טלפון לפני חמישים שנה? (לא פלאפון, טלפון!!!) אדם היה גומר לעבוד, בא הביתה ולומד בשקט. רבינו יונה אומר שכל אחד יסדר לו בבית פינה עם ספרים ושם הוא ילמד. עד שהגיע הגנב הגדול הזה שקוראים לו טלפון כדי לעשוק את מה שנשאר לנו. והנה

בדין הבימה של הספר תורה להשתמש בו ולהניח עליו ספרים או חפצים

שו"ע סי' קנ"ד סעי' ג', תשמישי קדושה כגון תיק של ספרים ומזוזות ורצועות תפילין וארגז שנותנים בו ס"ת או חומש וכו' יש בהן קדושה וצריך לגונן. וברמ"א מבואר דדוקא את שהוא תשמיש קדושה בעצמו, אבל אם הוא תשמיש דתשמיש אין בו קדושה, אולם אם התשמיש דתשמיש נעשה לכבוד הדבר שבקדושה אפילו בהפסק דבר חשיב תשמיש קדושה דהרי משמש את גוף הקדושה עצמו, וכמבואר במשנ"ב ס"ק יד כגון טסי כסף שאין מונחים על הספר תורה עצמו אלא על הפרוכת, מיהו כיון שהוא נעשה לכבוד הספר תורה, חשיב דבר שבקדושה.

ובמשנ"ב סק"י כתב דהשולחן של הספר תורה, שעליו מונחת מפה ועל המפה מניחים את הספר תורה, נמצא דהשולחן הוא תשמיש דתשמיש דקדושה, אפ"ה יש לו דין תשמיש קדושה דלפעמים נותנים עליו הספר תורה בלא המפה, והוסיף בשעה"צ שם סק"ח דאף בדומנינו אין מצוי זה, אפ"ה פעמים שנשטמ קצת המפה מתחתיה והשולחן משמש להס"ת. ובס' קמ"א כתב במשנ"ב סק"ד כתב דהעולה לתורה יזהר שלא ישען על המפה שעל השולחן שתשמיש קדושה הוא, אלא ישען על השולחן

בקריאת המנינים הצדדים, שלא עשאו לכבוד, או אפילו בשולחנות קבועים, אולם לא נעשו בפאר, הדרגה לדונם כתשמיש דתשימי, וגבי להשען עליהם הדרגה למה שכתב המשנ"ב והשעה"צ וכו"ל). ומעתה צריך לדעת על מה סמכו העולם להקל להניח שאר דברים על שולחן הספר תורה, ולא מבטי להניח חבילות טישיו, כובעים וחליפות, וכו', אלא אפילו להניח שאר ספרי קודש יש לדון בהיתר הנחתם על הבימה, והוא עפ"י המבואר במשנ"ב סקל"א דתשמישי קדושה, אין להוריד מקדושתם, וע"כ ארון המשמש ספר תורה, אין להניח שם שאר ספרים, דמורידו מקדושתו.

[ומו"ר הגרמ"מ לובין השיב: דאין לחלק בין זמנינו לזמנם, שגם בזמנם היו עושים בימה מיוחדת ומפוארת ולא חשיב מחמת זה תשמיש קדושה]. ואולם יש לצדד להקל, דכתב הרמ"א שם בסעי' ח' דדברים שנהגו ואי אפשר להיזהר לב ב"ד מתנה מעיקרא כדי שלא יבוא בני אדם לידי תקלה ואע"ג דלא התנו כמו שהתנו דמי, ותשמיש קדושה מועיל שיתנה עליו מעיקרא להשתמש בו תשמיש חולין וכמבואר סעי' ח' (וכ"ה בס"י מב סעי' ב'), אלא דעדיין יל"ע דכתב הביה"ל ד"ה ואי אפשר להיזהר, דכתב הפמ"ג דמשמע דדוקא דבר שא"א להיזהר אמרינן לב ב"ד מתנה, אבל דבר שאפשר להיזהר לא אמרינן בסתמא לב ב"ד מתנה עליהם, ומעתה כלפי שאר הספרים ודאי דהוא בכלל כמו שהתנו דמי, דהא בדרך כלל א"א להיזהר שלא יניחו על הבימה שאר ספרים, ומעיקרא הוי תשמיש קדושה לספר תורה ושאר ספרי הקודש, אולם כלפי שאר דברי חולין יל"ע ולכאורה הכל תלוי לפי המקום והזמן אם אמרינן בו לב ב"ד מתנה עליו או לא, והנכון שבתחילת עשייתו ובניינו יתנו עליו מעיקרא שיוכל להניח בו אף חפצי חולין, ועיין.

[ומו"ר הגרמ"מ לובין השיב: דבמקום שישנה מפה נוספת חוזרת טענת המשנ"ב להתיר, ולב ב"ד מתנה על ספרים והישענות ולא להנחת חליפות וכדו']. [נכתב ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג, ר"מ ישיבת הרב מן ההר]

קוראים כותבים

קיום דרשת חז"ל (שבת פג:): אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, דבזמן שלומד ימית עצמו מכל ענייני העוה"ז וכדרך שכתב הרמב"ם פ"ג מהל' ת"ת הי"ב ע"ש. ובזמן התפילה מצינו 'קביעות מקום בתפילה'. ועוד כתב באגרת הרמב"ן **'ויסיר כל דברי העולם מליבו בעת התפילה'** וכך פסק הרמ"א (ס"ז צ"ח ס"א) **'ויסיר כל תענוגי העולם מליבו ע"ש'**. וכמש"כ המשנ"ב (ס"קנ"א סק"ב) **'על כן הירא וחרד לדבר ה' ישים תמיד עיניו וליבו לזה שלא לדבר שום דברים בטלים בביהכ"נ ובביהמ"ד והמקום הזה יהיה מיוחד אצלו רק לתורה ותפילה'**.

ונראה דזהו ביאור תקנת הגר"ח קניבסקי שליט"א במכתבו בסוף חודש אייר תש"פ כשנפתחו בס"ד הבתי כנסיות... **ולכן יש לתקן תקנה קבועה שאיסור חמור להכנס לביהכ"נ להתפלל עם פלאפון שאינו כבוי וכל זמן התפילה הוא מנותק...** דאם אינו מכבה הפלאפונים אינו מסיר דברי העולם מליבו וכדכתב הרמב"ן, וכביאור המסילת ישרים דאם בזמן העבודת ה' יהיה ליבו מתדבק בהש"ת כל יונו יראה אחרת.

א.ק. כולל 'יששכר באהליך' ב"ב

בו ב' כ"סין זה תחת זה, דמותר להניח תפילין למטה והמעות למעלה עיי"ש, ולכאורה לדבריו שולחנות של ספר תורה הגדולים יותר מגודל הספר תורה, או קצה השולחן שמעולם לא נוגע בו הספר תורה, לא הוי תשמיש קדושה, דאת שנוגע בו הספר תורה הוא התשמיש קדושה, אבל המקומות שלא נוגע בו הספר תורה לא הוי תשמיש קדושה, באופן שאם השולחן מאוד עמוק שהספר תורה לעולם לא מגיע שם מחמת שהספר תורה קצר והשולחן עמוק, וכן שולי וקצות השולחן (בפרט בשולחנות שיש מסגרת שהספר תורה לא עולה על המסגרת) לכאורה מדינא מותר להישען דאין זה תשמיש קדושה, דרך את שנוגע בו הס"ת יש לו דין תשמיש קדושה (ואולי יש לחלק בין שולחן אחד גדול, לבין נידון השער אפרים עיי"ש).

[ומו"ר הגרמ"מ לובין השיב: דגם בשולחנות שלנו, בזמן שגוללים הס"ת שפורסים את הס"ת על כל רוחב הבימה, יכול השולחן להתגלות מהמפה הנוספת וכן יכול הס"ת ליגע בקצה השולחן].

אולם יש לומר דאדרבא בשולחנות שלנו מדינא אסור להישען עליהם, והוא מטעם שהשולחנות שלנו נעשים ברוב פאר והדר לפאר ולרומם, ויש לאוסרם, דנתבאר לעיל דכל שעשוי לכבוד הספר תורה וכל דברי הקדושה יש לו דין תשמיש קדושה אפילו אין הספר נוגע בהם, דב' אופני תשמיש יש בדבר שבקדושה, או כל שנוגע בו הקדושה, או שמשמש ותכליתו וענינו לשמש את הקדושה עצמו. וברוב בתי הכנסיות שלנו השולחנות של הספרי תורה נעשים ברוב פאר והדר (ומחירם יוכיח עליהם), יש לדון אותם כתשמיש קדושה אפילו בהפסק מפה ביניהם דהא משמשים לכבוד הספר תורה, (מיהו יש לבעל דין לחלוק דהא דנעשים ברוב פאר והדר אין זה לכבוד הס"ת אלא לכבוד בית הכנסת ולפאר ולרומם את בית אלוהינו ואזי אין לו כל דין הנ"ל, ולענ"ד אלו נעשים לכבוד הס"ת וכו"ל), וממילא בכה"ג מדינא יש לו דין תשמיש קדושה וע"כ אסור מדינא להישען עליהם, ואפילו זקן או מי שקשה לו לעלות בתורה. (אולם בשולחן ארעי או מזדמן, כפי שקיים פעמים

יישר כח לגליון הנפלא שענינו כ'תורה תבלין' בפני היצה"ר, וכמו שביאר מרן הגר"י סלנטר זיע"א דכשהאדם עוסק בתורת המצווה שנכשל בה זה ישמור עליו לבל יחטא שוב ח"ו.

בפרשת עקב קראנו 'מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו וליראה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך" וכבר לימדנו חז"ל דאיזוהי עבודה שבלב זוהי תפילה. ונראה שמצות לעבוד את ה' שהיא התפילה, מגיעה אחרי 'ליראה את ה' אלקיך' דאחר שירא מהקב"ה ובכלל זה 'ומקדשי תיראו' ממילא יעבוד את ה' בכל ליבו ולא כמצוות אנשים מלומדה כיון שיחוש בחש במעמד התפילה לפני ה'.

ובמסילת ישרים פרק י"ט פירש מצות אהבת ה' 'ולאהבה אותו' דיש בזה גם המצוה 'לדבקה בו' דגדר הדבקות שיהיה ליבו כ"כ מתדבק בהש"ת עד שכבר יסור מלפנות ולהשגיח אל שום דבר זולתו, וכתב דלפחות יהיה כן בשעת העבודה. ומפורש בדבריו שזה גם בזמן התורה וגם בזמן התפילה. וגבי התורה הוא ענין 'קביעת עתים לתורה' וכדביאר הח"ח דהוא

סיפור השבוע

מפסיקים לדבר בתפילה למשך שלושה חודשים ואם אתם לא מתארים אני נותן לכם אלף דולר, בחור אחד הסכים וקיבל על עצמו שלא לדבר. נסעתי באותה תקופה למשך כחודש, כשחזרתי פגשתי אותו, והוא אמר לי שבשבט האחרונה לא החזיק מעמד ודיבר בזמן התפילה. אמרתי לו שאני אאריך לו את הזמן בעוד חודש, ומעכשיו שימשיך שלא לדבר. **ביום האחרון של החודש הנוסף הוא מצלצל אליי אני מתארס.**

הבחור השני שלא הסכים לקבל על עצמו קבלה זו אמרתי לו, לאחר שחברך נושע בעקבות שהפסיק לדבר בעת התפילה, **בא נעשה הסכם נוסף שאני אתן לך אלף ושמונה מאות דולר, אם אתה מקבל על עצמך להפסיק לדבר באם לא תתארס.** הוא סרב גם לזאת, וכך עברו עוד כמה שנים. אני בינתיים עברתי דירה למנהטן. יום אחד אני מקבל הודעה כתובה מהבחור הזה **'הפסקתי לדבר באמצע התפילה והתארסתי'**. כל מילה מיותרת, ברור שהזהירות בכבוד התפילה וכבוד בית הכנסת היא סגולה לכל הטובות.

נכנסנו כמה בחורים מיישיבת 'גאון יעקב' בעשרת ימי תשובה **קמי מרן ראה"י הגרא"ל שטינמן צוק"ל**, ובתוך כדי הדברים שאל אחד הבחורים את מרן צוק"ל איזו קבלה לקבל לקראת יוה"כ? ענה לו מרן, **להתחזק לא לדבר בבית הכנסת**, טען הבחור שזאת קבלה קשה מאוד, ענה לו מרן **שזו היא הלכה שאסור לדבר בביהכ"נ**, והיה ניכר על פני מרן פליאה בדברי הבחור מרוב פשיטות הדברים. (ע"פ זכרון אחד התלמידים)

מספר הר"ר מרדכי הגר בספרו 'שמחת מרדכי'. היו שני בחורים מבוגרים שהתפללו אצלנו בבית הכנסת שהגיעו כבר מזמן לפרקם ולא מצאו את זיווגם. שניהם היו בחורים מוצלחים ולא היה חסר להם דבר, ובלא שום סיבה הנראית לעין, התעקבו מלמצוא את שידוכם. הבחורים הללו היו מדברים בתפילה.

יום אחד נגשתי לבחורים האלה, אמרתי להם בואו ונעשה עסק, אתם

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים

ממייטב ספרי המגידים בהוצאת "יפה נוף"

בזכות מה באה הברכה?

"נתן תתן" (דברים טו, י)

דורשים חז"ל בספרי (דברים קיז): "נתן תתן" - אפילו מאה פעמים. שואל ה"קדשת ציון": בפשטות, "נתן תתן" משמע שתי פעמים, ואם רוצה התורה להשמיענו על מאה פעמים, היה צריך לומר זאת בפרוש: 'נתן מאה פעמים'?

אלא - אומר ה"קדשת ציון" - כאשר אדם רואה עני מרוד, לבו נכמר והוא פותח את כיסו ונותן לו צדקה. באמצעות כמה שקלים הוא משתיק את מצפנו. כאשר יבקשו ממנו לתרום פעם נוספת לעני ההוא, יפטר עצמו בנמוק: "כבר נתתי..."

נמצא אפוא שהאדם הזה לא נתן צדקה מכיון שהתורה מצוה לתת, אלא משום שרצה לרצות את רגשי החמלה שהציפו אותו ורצה להשתיק את מצפנו המיסה מתי נדע שהוא נתן את הצדקה משום מצות צדקה? כאשר ישוב ויתן צדקה לאותו עני בפעם השנייה, הפעם הוא אינו נותן את הצדקה לצורך עצמו, אלא משום צווי ה'.

אומרת התורה: אם "נתן" - פעם אחת, ו"תתן" - פעם שנייה, בכך אתה מעיד על עצמך שגתיתך שלף היתה לשם מצות צדקה, לכן "כי בגלל הדבר הזה יברכה ה' אלקיך" - שתוכל לתת מאה פעמים. בזכות מה באה הברכה? בזכות ההתאמצות לשוב ולתת פעם שנייה.

(רבי גואל אלקריך שליט"א - הגדת שש באמרתך)

תן לאביון כ'נתינתך' לפתלים...

כי יהיה בך אביון מאחד אחיד שערך בארצה... לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיד האביון (טו, י)

הפסוק מדגיש: "כי יהיה בך אביון... בארצה" או "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך". וכי נוהגת מצות צדקה רק בארץ ישראל? ובחור"ל - כלום אין צורך לסיע לעני ולדל?

רש"י מביא פשוטו של מקרא, שמדבר בדיני קדימה בצדקה - הקרוב קודם. קרובי משפחה קודמים לאחרים, עניי העיר קודמים לעניי עיר אחרת - "באחד שערך", ועניי הארץ קודמים לעניי ארצות אחרות - "בארצה".

ה"בן איש חי" מבאר את הפסוק בדרך הדרוש, על פי מעשה: היה פעם גביר גדול, שבנה לעצמו בית מפאר כסירת אצילים, מלאו רהיטים יקרים, וטפחו ויקרו. יום אחד, חרפי וגשום, נכנס לבית-הפאר אדם עני, ונעליו מלאות בץ ורפש.

"החוצה!" צעק הגביר בבהלה. "רוץ מהר וצא! אינך רואה מה מעולל הבץ שעל נעליך לרצפת העץ היקרה?"

"בסדר", אמר העני, "מיד אני יוצא החוצה, רק 'וורט' אחד, קצר מאוד, אמר לך קודם לכן:

"ב'ברוך שאמר" מפסוקי דזמרה אומרים אנו כן: "ברוך מרחם על הארץ, ברוך מרחם על הבריות". אף אתה, אם הנך מרחם כל כך "על הארץ" - על רצפת ביתך, אולי תרחם גם "על הבריות" הינו עלי, שהרי ברהי אני..."

דבר זה - אומר ה"בן איש חי" - רומזת כאן התורה לאיש היהודי: "באחד שערך בארצה" - כמה אתה משקיע בעצוב כתלי ביתך? כמה השקעת בקרמיקה? ברהי? ברהיט? ברהיט אשר בתוך 'שערך'?

אם כן, לפחות "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיד האביון" - לפחות כמו שאתה נותן לכתל ולרצפה, תן גם לו!

אף רבי מאיר שפירא רמו לאדם על דרך זו, ומעשה שהיה כך היה: לרבי מאיר היו תורמים קבועים, שסיעו בהחזקת הישיבה הקדושה, והיה גובה מהם כסף פעם בשנה. אחד העשירים נתן מאה דולר בכל שנה, תמיד אותו סכום קבוע. שנה אחת הגיע רבי מאיר שפירא, ומצא את העשיר בעצומם של שפוצים רחבי הקף. העשיר הזרים כספים ללא חשבון וללא גבולות, הוא חפץ להספך את האחוזה הגדולה והמפארת שלו לטירה של ממש.

העשיר נתן לרבי מאיר שפירא תרומה כבכל שנה, מאה דולר. שאלו רבי מאיר, אולי יאות להגדיל במקצת את התרומה, שהרי הישיבה גדלה, וגדלו ורבו הוצאותיה.

"לא", ענה העשיר, ואף לא נבון. "מאה דולר זה מה שאני נותן, כך כל שנה!"

אמר לו רבי מאיר - "בזכותך הבנתי פסוק בתהלים (קיב, ג): 'הון ועשר בביתו וצדקתו עמדת לעד' - 'הון ועשר' הנך משקיע 'בביתו' - בשפוז הבית, אך 'וצדקתו' - נתינת הצדקה שלך 'עומדת לעד' - אינה גדלה במאום ועומדת היא במקומה..."

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - מתוך האור)

התורה יוצרת מציאות

לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בכרך וצאנך (יב, י)

כשהדבר אסור - "אי אפשר" לאכלו

באר ברש"י: "רבי יהושע בן קרחה אומר: יכול אתה, אבל אינך רשאי", וכן תרגם אונקלוס "לא תוכל לאכל" - "לית לך רשו למיכל".

אלא שזה גופא צריך להבין, מדוע באמת התורה כתבה "לא תוכל לאכל" ולא "אל תאכל"?

נראה לומר, שהתורה רצתה לרמוז בזה, ששומה על האדם להגיע למדרגה זאת, שאם התורה אסרה משהו באכילה - הוא לא יכול לאכל אותו! כשהתורה אוסרת באכילה - זה הופך למציאות. אי אפשר לאכל את המאכל האסור!

מספרים כי הודיעו לרבי משה פיינשטיין זצ"ל שמישהו מארץ ישראל מחפש אותו בטלפון לשאלה דחופה. היה זה בתקופה שטלפון לחוץ לארץ היה יקר מאוד, וכל דקה היתה עולה הרבה כסף. רבי משה מהר לקום ממושב, והחל פוסע במהירות לכיוון הטלפון. לפתע נצצר ולא המשיך ללכת.

"מה קרה?" שאלו אותו.

"יש כאן קיר החוסם את המעבר!" השיב.

התברר כי אחד הבחורים בישיבה עמד עדין באמצע תפלת שמונה עשרה, וההלכה קובעת ש"אסור לעבר כנגד המפתח". לידו של רבי משה פיינשטיין, אם ההלכה אוסרת לעבר - הרי זה בדיק כמו שיש קיר המונע את המעבר. התורה יוצרת מציאות.

כשאדם מענין שגרים לא יכנסו לחצרו, הוא מקיף אותה בגדר. חז"ל דורשים כי אסורי התורה הקדושה נחשבים לבניו של כל יהודי כגדר של שושנים - "סוגה בשושנים" - המונעים ממנו לעשות דבר אסור.

לעת זמננו של הרב מבריסק זצ"ל, הוא נעזר בתלמידו המבהק רבי חיים אהרן, שעזר לו ללבש את בגדיו. יעצו לו שעל מנת

להקל את הלבישה, יכניס קדם את הידים לשרוולים, ואחר כך את הראש. הרב מבריסק סרב! בשלחן ערוך (או"ח סימן ב סעיף א) כתוב: "ויכניס בו ראשו וזרועותיו" - ראשו תחלה ורק אחר כך זרועותיו! על אף שהיה מדבא ביסורים הוא פשוט לא יכול לעשות אחרת ממה שכתוב בשלחן ערוך.

השלחן ערוך (או"ח סי' רסה סעי' ב) פוסק: "אין נותנים כלי בשבת תחת הנה, לקבל את השמן הנושר, מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו". פרוש הדבר, שאסור להניח כלי במקום שיהיה אסור לקחתו משם, כי הדבר נחשב כאילו חבר את הכלי בטיט, שזוהי מלאכת בונה.

אם התורה אוסרת לשל את הכלי, זה נחשב כאילו הכלי מחבר למקומו בטיט או במסמרים, שאין אפשרות טכנית לשלו משם.

מספרים כי מביתו של הרבי מקוצק נצ"ל נגנב פמוט השבת. אמרה הרעבעצין: "וכי פלא הוא הדבר? הרי כאן בבית הכל הפקר! הכל פרוץ ופתוח, וכל הרוצה לשל יכול לבוא ולשל".

שמע הרבי מקוצק את דבריה ומיד הרים קולו בשאגה: "את שואלת למה לא יגנבו, הרי הכל הפקר? הלא מקרא מפרש הוא: 'לא תגנב', והיאך יכולים לגנב?!"

התלמידים שנכחו במקום אמרו: שאגה אדירה זו חדרה עמוק ללבנו. הבנו שה"לא תגנב", הכתוב בפסוק, צריך לעמוד כמו חומה בצורה, אשר לא יוכל איש לעבר ולפרץ אותה, כדי לשלח ידו ולגנב.

בשהתורה אומרת "לא תגנב" - אי אפשר לגנב! חומת ברזל מקיפה את החפץ, ואין אפשרות טכנית לגנב אותו!

השבים נוטלים את יוסף ומשליכים אותו אל הבור, המלא בנחשים ועקרבים. הם פסקו שיש לו דין "רודף", ועל כן מותר להם לגרם למותו. כאשר הם חוזרים לבור, הם רואים שיוסף חי. הנחשים והעקרבים לא נגעו בו לרעה! האם יש עדות גדולה מזו על היותו צדיק גמור? האם יש "בעל מופת" גדול מזה? הם היו צריכים, באותו הרגע, למנות אותו למלך! לתת לו קוויטלאך...

מה הם עושים? מעלים אותו מן הבור ומוכרים אותו לארחת. ישמעאלים היוצרת מצרימה!

אם ההלכה קובעת שיש לו דין "רודף" - לא יעזרו כל האותות והמופתים! ההלכה היא שקובעת. מקיימה - אין לזוז!

רבותי! זה גם מה שנדרש מאתנו: לקיים את ההלכה, לא לזוז ממנה. נדרש מאתנו "דקדוק הלכה"! להיות לכתחלה דינעה, לא די'עבדי'נער!

הרי בגשמיות אנחנו כן מחפשים את הלכתחלה, לא מסתפקים בדי'עבד... אנחנו מחפשים בגדים יפים לכתחלה, שיהיו מהדרים. רהיטים יפים לכתחלה, וזה רק לשבועים שנה, והרוחניות הרי היא לנצח נצחים...

נדרש מאתנו שנחוש שמה שההלכה אוסרת - אין הפשט שאסור לעשות אלא שאי אפשר לעשות!

(רבי ראובן קרלנשטיין שליט"א - יחי ראובן)

דוקא בחדש אלול!

מעלת המקדימים להגיע לחפה

מה המעלה של המקדימים לחזר בתשובה בחדש אלול? למה חשוב להזדרז ולהתכונן ליום הדין דוקא בחדש אלול?

משל יפה מובא בענין זה בשמו של רבי משה שטרנבוך שליט"א:

אדם אחד עמד לערוך חתונה לבנו. כלנו יודעים, שחתונה היא ענין יקר מאד מאד. צריך לשלם על אוכל ועל קייטרינג, על תזמורת וצלם, ויש עוד ועוד הוצאות נלוות. אותו אדם תאם מראש עם בעל האולם, שהשלחנות יהיו ערוכים בשוב טעם, האכל יהיה טרי ומשבח, ויגש בשפע וביד רחבה.

בשעה טובה מגיע היום הגדול, ובעלי השמחה הנרגשים כבר פוסעים אל האולם. אין ספק, מראה האולם משובב נפש. השלחנות באמת ערוכים באופן נפלא, הבר עמוס מעדנים, הצלם והתזמורת כבר נצבים על משמרתם, אבל... אין כמעט אורחים. הזמן חולף, החפה מתקרבת, ואין אפילו מנו. איזה בזיונות. כל אורח שמגיע עכשו מתקבל בכבוד מלכים ובאהבה גדולה. בעל השמחה תופס אותו ומנשק אותו, ומצהיר מעמק לבו: "תודה רבה שבאת! אתה משימח

אותנו כל כך!"

לאחר החפה, בעל השמחה מושיב את האורחים הללו, שהקדימו לבוא, במקום מכבד. הוא דואג שיגישו להם מכל טוב האולם, וישתו אותם כראוי.

לעמדת זאת, האורחים שהצטרפו בהמשך, כשהאולם היה מלא וצפוף, כבר לא זכו לקבלת הפנים הנלהבת הזאת. ודאי ששמחו בבואם והם התקבלו בסבר פנים יפות, אבל ההתייחסות היתה שונה לחלוטין. למה?

כי האורח הראשון בא כשהאולם היה ריק. כמעט שלא היה שם איש מלבדו.

*

בחדש אלול הקב"ה מתכונן ליום החתונה הגדולה. ומהו יום החתונה הגדולה? זהו יום ראש השנה, שאז ממליכים את הקב"ה על כל העולם כולו. מי שמגיע "לפני החפה" - בחדש אלול, מתקבל בשמחה גדולה ובאהבה כפולה ומכפלת.

חשובות של אותו אדם, שמקדים וחוזר בתשובה בחדש אלול, חשובה ביותר אצל הקב"ה, וימי אלול הם עבורו ימי רצון ורחמים.

על כן, האדם הפסח, שרוצה לזכות לרחמים מרבים מאת ה' יתברך, ידע שהדרך הטובה ביותר לזכות לחסד ולרחמים היא להקדים ולבוא בתחלת חודש אלול.

שלם במזמן

עוד משל נפלא בענין כחו של חודש אלול, המשיל רבי גרשון ליבמן נצ"ל: סוחר אחד הגיע למפעל גדול, ובקש לקנות סחורה בהקפה. בעלי המפעל נעטרו לו, ומכרו לו כמות נכבדה של סחורה. זמן מה לאחר מכן שוב הגיע הסוחר אל המפעל, ושוב בקש לקנות סחורה בהקפה, והבטיח שישלם תוך זמן קצר את כל החוב. בעלי המפעל לא מאד שמחו למכר לו שוב בהקפה, והתרו בו שזאת הפעם האחרונה. לא חלף זמן רב והסוחר הגיע שוב.

"נו", אמר לו הבעלים של המפעל, "באת לשלם את החוב הגדול שלך?" "לא", אמר הסוחר, "באתי לבקש שתמכרו לי סחורה בהקפה".

"בהקפה?"! קפץ בעל המפעל, "אתה חייב לי חובות כאלה גדולים, ואתה מבקש לקנות בהקפה? לא תקבל שום סחורה עד שאני אקבל תשלום!" מה עושה הבן אדם, אם הוא לא רוצה לפטש רגל?

הוא אומר: "אני משלם לך עכשו במזמן על מה שאני לוסח עכשו, ואת החוב אשלם בעזרת ה' בקרוב".

הבעלים של המפעל רואה שהסוחר משלם במזמן, והוא מתרבה. "אין בעיה, אם אתה משלם עכשו במזמן, תוכל לקבל סחורה חדשה, ומאחר שאתה לקוח קבוע, אולי אפילו נמחק לך חלק מהחוב, כי אנחנו רוצים שתמשיך להיות לקוח שלנו".

לעמדת זאת, אם הסוחר לא מוכן לשלם כלום במזמן ומתעקש לקבל הכל בהקפה, אומרים לו הבעלים: "החוב שלך גדול מדי, ולא נראה שאתה מתכנן לשלם אי פעם. אנחנו לא מתעסקים אתך יותר".

במשך אחד עשר חודשים יש לנו חוב מאד גדול אצל הקב"ה. צברנו, למרבה הצער, חובות מאד גדולים. מגיע חודש אלול, ואנחנו באים ומבקשים מהקב"ה: "תן לנו סחורה חדשה - תן לנו חיים חדשים, זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים". אנחנו רוצים ברכה ושלום, פרנסה טובה, ישועות ונחמות, גזרות טובות.

הקב"ה אומר, כבדול: אני רוצה שתשלם לי במזמן.

התשלום במזמן בחדש אלול הוא חזק בעוד מצוה, עוד קבלה טובה, עוד התגברות על היצר, עוד התרוממות. תתחיל לפחות במשהו, ובשתתחיל - תקבל.

לכן כדאי לכל אדם ואדם להקדים ולהוסיף לעצמו מצוות בימים הגדולים הללו של חודש אלול, כי על ידי התשלום במזמן יכול האדם לקבל "סחורה חדשה", לזכות למחיקת חובות, ולהתחיל דף חדש.

(רבי גואל אלקריף שליט"א - מתוך הספר החדש שש באמרתך ימים נוראים ב"כ)

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת ראה

עם של חסידים

שהפגנתם בכך שלא נגעתם בשום דבר, גם לא בחפץ חסר משמעות, רק אז ישוב ה' מחרון אפו.

ציווי כואב

אולם לכאורה האמירה הזו קשה להבנה, שהרי אנחנו יודעים שבשביל להוציא לפועל את גזר הדין של המתת אנשי עיר הנידחת, נדרשו ליהודים תעצומות נפש אדירות. כמה נאמנות לתורה, כמה אהבה לקב"ה, נדרשו לבני ישראל כדי להשמיד עיר שלמה של אנשים, נשים וטף? הצורך להרוג את אחיהם היהודים בחרב, קרעה את לבם של עם ישראל מרוב כאב.

אחרי הכל, יושבי העיר הנידחת היו אנשים שומרי תורה ומצוות. הם אכלו רק אוכל כשר, שמרו שבת, והקפידו לקיים את כל המצוות. באותם הימים, לא היה מושג של יהודי שאינו שומר תורה ומצוות. אלא שבנוסף לקיום התורה, הם התבוססו בעבודה זרה.

האליל היה סמל של מזל. מי שרצה לקצור הצלחה גדולה יותר בגידול פירותיו, או מי שביקש להבטיח את בריאות משפחתו, אז חוץ מלהתפלל לקב"ה, בנוסף לכך הוא גם סגד לאליל, ומעין זה אנו רואים גם בימינו. אולם כולם היו יהודים שומרי מצוות. אשר על כן, הציווי להמית את כל יושבי העיר היה כואב ביותר עבור עם ישראל. אם כן, נשאלת השאלה, האם לא היה די בגבורה עילאית זו, לקום ולהמית את אחיהם היהודים כפי שציוותה התורה, כדי להסיר את חרון אף ה'. האם הנאמנות המוחלטת לה' ולתורתו שגילו בני ישראל בעצם השמדת העיר הנידחת לא הספיקה? מדוע רק לאחר שקיימו "לא ידבק בידך מאומה מן החרם" זכו ל"למען ישוב ה' מחרון אפו"?

יהודים של מקסימום

מסדר הפסוקים למדנו יסוד גדול, שאם מבקשים אנחנו שיסור חרון אף ה', אם אנחנו משתוקקים לשוב ולמצוא חן בעיני ה', לא די לקיים את גוף המצוה, אלא צריך ללכת מעל ומעבר! עצם ה"הכה תכה" אין בו די, אלא רק אם לא דבק בידנו מאומה מן החרם, רק אז ישוב חרון אף ה'. רק כאשר הגענו למדרגה שהעבודה זרה שעבדו אנשי העיר מתועבת אצלנו עד כדי כך, שאיננו מוכנים לקחת שום דבר מהעיר הזו, ולא משנה עד כמה הדבר הוא

עיר מושמדת

בפרשת ראה למדנו את דיני עיר הנידחת, עיר שיושביה הודחו לעבוד עבודה זרה, "וְדָרְשֶׁת וְחִקְרֶת וְשָׁאֲלָתָּ הִיטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן הַדָּבָר נִעְשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבָּךְ". כעת, לאחר שביררו בית הדין שאכן כך עשו אנשי העיר, מצווים אנו להשמיד את כל יושבי העיר, "הִכָּה תִּכֶּה אֶת יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִיא לְפִי חֶרֶב". ולא רק את האנשים, אלא גם את הרכוש, "וְאֵת כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ הַחֲבֵה וְשִׂרְפָתָּ בָּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֵת כָּל שְׁלָלָהּ כָּלִיל" (דברים יג, טו-יז).

נדמיין בעיני רוחנו את ביצוע גזר הדין. עם ישראל, מתוך נאמנותו לבורא יתברך, מתנשא כארי לקיים את צו התורה הקדושה, ומנהל מלחמה כנגד החוטאים. כעת, כל אנשי העיר נהרגו, והעיר וכל אשר בה הושמד. המבצע הושלם.

לא ידבק

אולם אנו ממשיכים לקרוא הלאה בפסוקים, ומגלים שבניגוד למה שחשבנו, המבצע טרם הושלם. התורה ממשיכה ומזהירה אותנו, "וְלֹא יִדָּבֵק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֶרֶם". זהו משל - כאשר אדם מכניס את ידו לתוך קערת חמר, גם כאשר הוא מושך ידו מן הקערה, תמיד יישאר איזו שארית קטנה של חמר, דבוקה לאצבעותיו. גם אם מדובר בכמות קטנה ובלתי נראית, אבל היא נמצאת. לכן ה' מצווה אותנו, שכאשר אנו מושכים את ידינו מהעיר החרבה, עלינו להיזהר שלא ידבק בידנו מאומה מן החרם, גם לא בכמות המזערית ביותר.

נתאר לעצמינו את עיי החרבות של העיר הנידחת, עשן מיתמר אל על, ותוך כדי שאתה מחטט בערימות האפר, אתה שם לב למשהו נוצץ, ומגלה איזה תכשיט זול או לחילופין שעון זהב שלא אחזה בו האש, והוא לא נמס. כעת אתה חושב לעצמך, הלא לשעון הזה אין שום קשר לעבודה זרה. התכשיט הוא כשר - אין עליו שום סמל של עבודה זרה, ולכן הסברא אומרת, שמה רע בכך את תחליט לנכס לעצמך את השעון הזה? ועל זה אומר הקב"ה: "לא!" אסור שידבק בידך אפילו הדבר הקטן ביותר.

וכאן מוסיפה התורה מספר מילים חשובות ביותר: "לְמַעַן יָשׁוּב ה' מִחֲרוֹן אָפָיו". פירוש, למען הנאמנות כלפי,

הנענועים "חסרת החשיבות" כביכול? על כך אומרת הגמרא, "שיירי מצוה מעכבין את הפורענות" (שם לח, א). הוספת נענועים לקיום המצוה, תגן עליך מפני צרות רבות. נענוע הלולב לארבעה כיוונים, יש בכוחו למנוע רוחות העלולות לנשוב מארבעת רוחות השמים ולהרוס את התבואה. אנחנו מנענעים כלפי מעלה כדי למנוע ברד כבד או עודף גשמים, העלולים להזיק לתבואה, והנענועים כלפי מטה הם כדי שהאדמה תהיה פוריה (עי' שם לז, ב).

הגמרא אומרת שעל ידי הנענועים שלנו אנחנו מוגנים מפני מחלות, מגיפות, פלישה של צבא אויב, רעידות אדמה; כל מיני אסונות העלולות להתרגש ולבא על האנושות כולה. מי יודע מה יכול לקרות ח"ו? וכל החרון אף הנורא הזה, כל הצרות העלולות לבא עלינו ח"ו, מורחקים ממנו על ידי נענוע הלולב.

שיירים של נאמנות

והשאלה עולה מאליה: הלא מדובר בשיירי מצוה בלבד! המצוה עצמה כבר התקיימה ברגע הראשון שנטל לידיו את הד' מינים. האם יתכן שעל ידי תנועות אלו אנחנו זוכים להישגים כבירים כאלו - שגשוג, צמיחה, והגנה מצרות? האם יש בכוחו של מעשה חסר משמעות זה להגן עלינו מעונשים חמורים שכאלו?

והתשובה היא "כן" מהדהד! וזאת משום שעל ידי הנענועים, האדם מגלה את מחשבותיו - הוא מפגין נאמנות ואהבה למצוה. כאשר האדם עושה מה שנראה כיותר ממה שנדרש ממנו, מראה הוא בזה אהבה מיוחדת לקב"ה, ולכן הוא זוכה להשגחה מיוחדת ממנו יתברך.

עם של חסידים

המסילת ישרים (פרק יט) מביא מדברי הזהר, שבו מבארים חז"ל מיהו הנקרא חסיד - "איזהו חסיד, המתחסד עם קונו". חסיד הוא אדם המראה מסירות מיוחדת, אהבה יוצאת מגדר הרגיל, כלפי בוראו. המבט הזה, להיות ערני ודרך לרצון ה', נקרא חסידות.

ולעיל שם (פרק יח) מביא המסילת ישרים משל על זה מאהבת הבן לאביו, ונמחיש את הדברים. אב ובנו הולכים יחד ברחובה של עיר, והבן שם לב שאביו נעצר לכמה רגעים כדי להתבונן במוצר מסוים המוצג בחלון הראווה של אחת החנויות. כאשר הם ממשיכים בדרכם, הבן שואל את אביו: "אבא, על מה הסתכלת שם?" ואביו עונה לו: "אה, שום דבר, לא משנה", אבל הבן כבר רשם לעצמו את הדבר.

כעת, אם רצונו של הבן הוא לעשות נחת רוח לאביו, הוא לא ימתין עד שאביו יבקש ממנו יום אחד לקנות את המוצר הזה. הוא אפילו לא ימתין עד שאביו יזכיר בפירוש שהוא אוהב את הדבר הזה, אלא אהבתו אל אביו גורמת לו לשוב לחנות ולרכוש את המוצר עבור אביו. זהו אות

תמים ובלתי מזיק, רק אז שמו של ה' מתכבד על ידינו בשלמות, ורק אז אנחנו מראים נאמנות מוחלטת לעקרונותיה וליסודותיה של תורת ה'.

דווקא שיירי המצוה, ה"פירורים" שנראים לנו כבלתי משמעותיים, הם למעשה חשובים ביותר! עם ישראל אינו מחפש כיתד לצאת ידי חובה ולקיים את המינימום הנדרש מאתנו, אלא אנחנו רוצים לעשות את המקסימום עבור השי"ת! אנחנו מתעבים עבודה זרה מכל וכל!

שיירי מצוה

כדי להמחיש יותר את היסוד הזה, נלמד את דברי הגמרא במסכת סוכה. הנה, כדי לקיים מצות ד' מינים מספיק שהאדם יאחוז אותם בידו לרגע אחד, ובזה כבר יצא ידי חובתו. ולמאן דאמר מצוות אין צריכות כוונה, אפילו אם נטל אדם לידיו את הד' מינים בלי כוונה לצאת כלל אלא רק כדי להעבירם לאדם אחר, כבר יצא בזה ידי חובת המצוה (עי' סוכה מב, א). מטעם זה אנו נוטלים את האתרוג כשהוא הפוך עד לאחר שמברכים עליו, כי אם יטלו באופן הרגיל, מיד כשיקח את הד' מינים לידו כבר יצא ידי חובה ושוב לא יוכל לברך "על נטילת לולב" (עי' תוס' שם לט, א ד"ה עובר לעשייתו). נמצא שיכולים אנו לקיים את חובתנו בשניות ספורות.

אולם עבור עם ישראל זה לא מספיק. איננו מוכנים להניח את הד' מינים מיד, אלא אנחנו ממשיכים להחזיק את הלולב בידינו, ומנענעים אותו מעלה ומטה, ולארבע רוחות השמים - "מוליק ומביא למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו" (שם לז, ב). אנחנו מכריזים שה' מולך בכל מקום שהוא!

אנחנו מנענעים לצפון, כי ה' נמצא גם בקוטב הצפוני. גם אם במקרה "נתקעת" בקוטב הצפוני, ה' נמצא שם אתך. ואם בחרת לצאת למסע אל הקוטב הדרומי - תמצא אותו שם גם כן. מי שנוסע מזרחה לסין, הקב"ה נמצא אתו. ואם יהיה מי שינסה לברוח לקליפורניה המערבית - שידע שה' נמצא גם שם. גם אלו העולים מעלה מעלה בחללית, או יורדים מטה אל מתחת לפני האדמה - תמיד ימצאו את השי"ת. עם ישראל אינו מסתפק בנטילת הד' מינים לרגע קט, אלא מנענעים אותם לששה כיוונים.

אולם נניח שיש אדם שמחליט לצאת ידי חובת המצוה בנטילה בלבד, והוא מודיע שאינו מעוניין לעשות נענועים, או שאין לו זמן. במקרה כזה, בית דין לא יכוף אותו לנענוע, כפי שיכוף אותו על עצם קיום המצוה, משום שהנענועים אינם חובה, אלא דבר נוסף על המצוה. הם נקראים בלשון הגמרא "שיירי מצוה".

שיירים של הגנה

וכאן מחדשת לנו הגמרא דבר חשוב ביותר, אותו לא היינו יודעים. היודעים אתם כמה גדולה היא פעולת

רובם אינם כתובים בתורה שבכתב, ואף אינם נדרשים ע"י התורה שבעל פה, אלא כמעט כולם הם תוספת שעמנו התנדב מעצמו. איזו עובדה מדהימה!

באש ובמים

כל ענין התפילה בבית הכנסת אינו כתוב בתורה, כמו גם החיוב לברך ברכות, לומר פסוקי דזמרה, ואפילו להתפלל שמונה עשרה. ובכל זאת, יהודים בכל רחבי העולם מתייצבים בנאמנות בבתי כנסיות, ושוהים שם במשך זמן רב. יש אנשים הממהרים לעבודה, והתפילה בבית הכנסת אינה מסתדרת כל כך עם הלוח"ז - לפעמים הם צריכים לדלג על ארוחת בוקר בגלל התפילה - אולם הם כוללים את התפילה במנין בסדר יומם העמוס. והכל הוא מעשה התנדבותי שאבותינו קיבלו על עצמם.

זוהי גדולתו של עם ישראל. כמוכן, לאחר שאבותינו קיבלו את המצוה הזו, ברגע שעם ישראל קיבל זאת על עצמו, הוא הופך לחיוב עבורנו, ושוב אינו בגדר רשות או התנדבות. עם ישראל יעבור באש ובמים כדי לקיים את אשר התחלנו לעשות, אולם אנחנו - עם ישראל - אלו שהתחלנו זאת! עד כדי כך גדולה אהבתנו לבורא העולם! לנגד עינינו מצטיירת תמונה נפלאה של עם חסיד, החפץ להתחסד עם קונו ולעשות יותר ממה שנדרש ממנו.

תלמודא דרבנן

התבוננות בתוכנו של התלמוד בבלי יחזק את ההכרה הזאת. הש"ס בנוי מדפים על גבי דפים של דינים דרבנן. אמנם זה נכון שיש גם יש בו דינים דאורייתא; מסכתות בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא הם כמעט כולם מדאורייתא - בין אם אלו דינים המפורשים בתורה ובין אם הם בכלל "למה לי קרא, סברא הוא", הרי שכולם הם דינים שצוותה התורה. אולם זהו יוצא מן הכלל, כי רוב רובו של הש"ס מורכב מדינים דרבנן. חיינו הם חיים של "דרבנן".

אם לא היו לנו אלא דיני תורה, היתה לנו "מסכת שבת" שונה לגמרי ממה שאנחנו מכירים. במקום למלא כרך עב-כרס, מסכת שבת היתה מורכבת מכמה משניות בודדות וכמה דפי גמרא. מסכת עירובין כולה היא מדרבנן, ואין בה ולו דין אחד מדאורייתא. מסכת עירובין היא עיטור המקשט את מסכת שבת.

שבת שלא הכרתם

הבה ונתאר לעצמינו כיצד היתה נראית השבת שלנו אילו לא היו לנו אלא את הדינים מדאורייתא. לא היינו סועדים שלוש סעודות של שבת, לא היינו לובשים מלבושי שבת, שלא לדבר על כך שלא היו לנו שחרית, מנחה ומעריב. לא היתה גם קריאת התורה של שבת, ולמעשה אפילו לא היינו הולכים לבית הכנסת. האמת היא, שעל פי דיני התורה, אין מה לעשות במשך כל השבת.

למסירות אמיתית של הבן כלפי אביו, שעל אף שאביו לא ביקש זאת ממנו, כל דבר שיוכל הבן לחשוב שאביו יהנה ממנו - הוא כבר יעשה את הדבר בזה מעצמו, בהתנדבות. רמז קטן מצד אביו כבר מספיק לו.

משכני אחריו נרוצה

הנמשל הוא לאהבתו של עם ישראל להשי"ת, וכפי שמבאר זאת המסילת ישרים, שכאשר עם ישראל רואה בתורה איזה שהוא סימן שלה' יש נחת רוח ממעשה מסוים, שזה מוצא חן בעיניו, הם אינם מסתפקים במינימום, אלא מקיימים את הענין בכל הכח והמרץ. איננו מחכים עד שיצוו אותנו, אלא אדרבה, אנחנו מחפשים הזדמנויות לקיים את רצון אבינו אהובנו; אנחנו חפצים להפגין את נאמנותנו ואהבתנו כלפיו, עד כמה שרק ניתן.

עם ישראל אוהב את ה' ועל כן הוא אינו חפץ לקיים את המינימום אלא את המקסימום, משום שזהו אות ל"ואהבת את ה' אלקיך". מי שאוהב את הקב"ה אינו עוצר, אלא הוא עושה הכל עבורו. הוא אומר לה', "ריבונו של עולם, 'משכני אחריו נרוצה' (שיר השירים א, ד) - הראה לנו מעט ממה שאתה חפץ בו, ואנחנו לא נעצור, לא נפסיק לגרום לך נחת רוח!"

המצאות יהודיות

אם נתבונן בדבר, נוכל להבחין עד כמה היסוד הזה הוא עקרוני ומשמעותי בחייהם של העם היהודי, משום רוב רובם של ההלכות הנוהגות בימינו אינם דינים שנצטוונו עליהם בתורה, ולמעשה הם "הומצאו" על ידי עם ישראל, והם מבטאים את נאמנותנו ואהבתנו לקב"ה.

הרי מדין תורה מותר לאכול בשר יחד עם חלב, כל עוד הם לא התבשלו יחד, אולם עם ישראל מקפיד באדיקות שלא לעשות כן. ההקפדה על שתי מערכות נפרדות של כלים, אחת לבשרי ואחת לחלבי, היא דרישה מאוד מכבידה, ובכל זאת, כבר מימי קדם עם ישראל מקפיד על כך, משום שהם קיבלו על עצמם לעשות יותר ממה שנצטוו בתורה. אנחנו עם חסיד שעושה לפנים משורת הדין. קריאת המגילה היא אחת המצוות שכולנו מקיימים - אנשים, נשים וטף, ואף אחד אינו חולם להפסידה, אף שחיובה הוא רק מדרבנן.

כך גם בנוגע לאיסור חמץ בפסח. רוב רובם של הדינים והחומרות בפסח הם מדרבנן. העם היהודי קיבל על עצמו שאפילו משהו חמץ אסור, ואף שמדאורייתא הוא בטל ברוב או בטל בששים, שום אדם לא יעלה בדעתו לאכול משהו חמץ שהתערב בתבשיל. למעשה, נשות ישראל מוסרות נפש ממש עבור הלכות אלו.

אלו הם רק כמה דוגמאות בודדות מתוך מאות אלפי דינים ומנהגים; זוהי שיטתו של עם ה'. אם נתבונן במעשים שאנו עושים ונזהרים מלעשותם, נגלה להפתעתנו שרוב

ומניח בקבוק יין על שולחנו. אין לו כל כך זמן לשתות, אבל הוא לא מוותר על כוסית קטנה של יין. הוא מוסיף עוד תוספת קטנה לארוחת הבוקר שלו, לכבוד היום טוב שעבר, ובכך הוא מוסיף לשמחת היום טוב.

קרבן בארוחת הבוקר

אולי יהיה מי שיסתכל מן הצעד על האיש הזה, ויחשוב שהוא עושה מעשה של שטות, ושביטוי האהבה שלו לקב"ה הוא עקר, שהרי, ככלות הכול, עכשיו כבר לא יום טוב. אמש הבדילו על הכוס, והכל נגמר. כולם כבר נפרדו מיום טוב, וכעת הם שבו לימי החולין. אווירת היום טוב כבר עברה מן העולם, והאיש המצחיק הזה מנסה לעשות היום את מה שהיה מתאים לאתמול.

אבל האמת היא שלא, האיש הזה אינו מצחיק כלל וכלל, אלא הוא מקיים את דברי הגמרא (סוכה מה, ב), "כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן". לכאורה יפלא: כיצד הוא מקריב קרבן, הרי היום טוב הסתיים, ובית המקדש התרוקן - כולם שבו לביתם. אבל האיש הזה עוד לא חזר לביתו, הוא עדיין שרוי באווירת היום טוב, משום שקשה עליו הפרידה מהשי"ת.

ואנו אומרים לאיש הזה: אל נא תחשוב שסעודת החג הקטנה הזו שערכת בארוחת בוקר היא דבר קטן! זהו דבר גדול ביותר, והוא מלמד אותנו יסוד חשוב עד למאוד, שכאשר אדם מוסיף על מה שנצטווה, הרי זה כאילו הוא בנה מזבח והקריב עליו קרבן לה'. והקב"ה מקבל מסירות זו, הבאה מלב אוהב.

"יותר מיינה של תורה"

רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג מאמר ז) מביא מאמר חז"ל (ע"ז לה, א) שסייע לנו להרחיב מעט בנושא הזה. אומרים חז"ל, מאי כי טובים דודיק מין, כי אתא רב דימי אמר, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע עריבים עלי דברי דודיק [דברי סופרים] יותר מיינה של תורה. אותם חיובים שהחכמים יצרו עבור העם, גדולים יותר מדברי תורה. יש שיזדעזעו למשמע הדברים: כיצד יתכן הדבר?

ומבאר רבינו יונה כדלהלן, שמי שאוהב את התורה באמת, יצור לעצמו סייגים ואיסורים חדשים כדי שלא יעבור ח"ו על מצוותיה. הוא ממשיך את הענין למלך שנטע פרדס של עצי פרי מופלאים בטעמים הערב, ונשתל שם גם פרחי נוי מרהיבים ביפים. ומה עשו עבדיו הנאמנים? הם בנו גדר מסביב הפרדס כדי שלא יעבור בו שום אדם ללא רשות. והנה המלך עצמו לא צווה עליהם לבנות גדר זו, אולם הם בנו אותה מעצמם, וזה הנפלאה שבגדרות, משום שהיא מבטאת את דאגתם לשמירת פרדסו של המלך, ואת תשוקתם למצוא חן בעיני המלך.

בליל שבת קם אדם ומכריז "שבת היום" ובכך הוא מקיים מצות קידוש מדאורייתא, כך בלי שום גביע, יין לקידוש, חלות, או תענוגי השבת.

היינו נשארים בבית, ומסתובבים בשדות. יכול אדם לטייל בגינתו, להרים אבנים ולנקות את הגינה. כל מה שהיינו צריכים להקפיד עליו הוא שלא לעבור על ל"ט מלאכות שבת, אבל היה מותר לנו לטלטל מוקצה, וגם לגנון בכלי זמר. השבת שלנו היתה מלאה בעיסוקים ובמעשים שיהודים אינם עושים בשבת. השבת לא היתה נראית כלל כמה שאנו מגדירים "שבת".

עשינו לך שבת

מה שעם ישראל עשה למושג של "שבת" הוא מדהים. כמובן, הקב"ה הוא זה שרימז לנו כיצד השבת צריכה להיראות, אולם אנחנו עשינו את זה - אנחנו אלה שהוספנו והפכנו אתה שבת ליפה כל כך. השבת שלנו היא עדות חיה לחסידותו של עם ישראל האומר לאביו שבשמים, "משכני אחרין נרוצה - ריבוננו של עולם, הראה לנו מעט ממה שאתה חפץ, ואנחנו נרוץ אחריו".

"הקב"ה, אתה מבקש ממנו שבת? אנחנו נעשה עבורך שבת, אבל לא רק שבת כפי שביקשת, שלא נבעיר אש ושלא נכתוב או נארוג בגדים, לא ולא! זו אינה שבת. אנחנו ניתן לך שבת מעוטרת ויפהפייה! צוית אותנו 'זכור את יום השבת לקדשו' - אנחנו נקדש על היין, ולא פעם אחת בלבד, אלא פעמיים, בלילה וביום. אנחנו ניתן לך שבת עם סעודה שלישית ועם זמירות. ניתן לך שבת עם בגדי שבת, עם איסור מוקצה, עם קריאת התורה, ועם כל שאר עיטורי השבת ההופכים אותה ליום המפואר ביותר בלוח השנה שלנו!"

שלושה ימי יום טוב

גם ביום טוב זה כך! כמעט כל מה שאנחנו מקיימים ביום טוב הוא חסידות! הגמרא מלמדת שיש מצוה לכבד את הימים טובים, ועם ישראל לקח את זה כמה צעדים קדימה. אנחנו לובשים בגדי יום טוב ומפזרים ממון על סעודות פאר. אנו אוכלים מאכלים מיוחדים ושותים משקאות מיוחדים, והכל לכבוד יום טוב. בגלותו, עם ישראל הוסיף אפילו עוד יום טוב שני. הרפורמים ביטלו את יום טוב שני, ובחרו לשמור רק על יום טוב ראשון. אנחנו אומרים, "משכני אחרין נרוצה", והם עסוקים בלרוץ לכיוון השני. היום הם מחללים גם את יו"ט ראשון ל"ע.

אך לא רק הוספנו עוד יום, אלא אנו ממשיכים הלאה, כי כאשר היום טוב אחרון מסתיים, החג הגיע לסיומו. ברגע שאנו סופרים שלושה כוכבים, אנחנו יודעים שהחג נגמר. אולם הנה מגיע אדם, שלמרות שהחג הסתיים, הוא ממשיך לחשוב עליו. למחרת בבוקר, הוא כבר צריך ללכת לעבודה, אבל טרם יציאתו, הוא יושב לאכול ארוחת בוקר,

גם הנוצרים לעגו לנו כל כך, וספר התפלות שלהם מלא בטענות כלפי החכמים על כך שהוסיפו חומרות על דיני התורה. זוהי התנגדות שהוצגה ללא הרף ע"י אותו האיש ימש"ו ותומכיו - שהחכמים מייצרים קשיים שהתורה אינה דורשת. ומה קרה לבסוף? במשך הזמן, הנוצרים השליכו את כל מצוות התורה אחרי גוום. הם אימצו תיאוריה שהמצוות הנן "מיושנות" ח"ו, ושיש "ברית חדשה" שהחליפה את ה"ברית הישנה" עפ"ל. הם זרקו לא רק את החומרות שהוסיפו חכמים, אלא את כל חוקי התורה.

השתלטותו האיטית של היצר הרע

הרפורמים גם הם נהגו ממש כך. הרפורמים הראשונים טענו שבוודאי צריך האדם להיות איש הגון, מוסרי, ובעל מדות טובות. בוודאי שצריך גם לשמור שבת! אולם אין צורך בחומרות כל כך רבות - אפשר להוריד את איסור מוקצה, כמו גם חלק מתפילות השבת, וגם את כל האיסורים דרבנן, ודברים מעין אלה, ולהישאר עם האיסורים שמדאורייתא בלבד. אולם בוודאי שצריך לשמור שבת.

ומה אירע להם? בסופו של דבר הם הגיעו לארצות הברית, ובשלב זה, גם אותם אלו ש"שומרים שביעי" - אנחנו כבר מבינים מה הפירוש שהם "שומרים שביעי"...

ההיסטוריה של הרפורמים היא דוגמא חיה למה שאמרו חז"ל (שבת קה, ב), "כך אומנתו של יצה"ר, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד". בתחילה אמר להם היצר הרע, "בוודאי שעליך להיות יהודי טוב ולהיות שומר תורה ומצוות! יש רק דבר אחד בלתי נחוץ, עליו אפשר לוותר". הגמרא מעידה שלבסוף מגיע האדם לעבודה זרה, חמורה שבחמורות, ואכן גם בימינו הרפורמים עסוקים באיסורי תועבה ובדברים החמורים ביותר. יש אפילו "רבה" רפורמית ידועה המצהירה בלא בושה בדרשותיה ב"טמפל" שהיא אינה מאמינה בבורא העולם!

אנחנו לא ניסוג - אפילו לא מילימטר!

אחרי הכל, ראשית התנגדותם לחומרות של אובינו, לפרטים הקטנים ביותר, נבעה מריקבון בנשמתם. היה זה חוסר אהבה לקב"ה, אותה אהבה שעם ישראל מפגין דוקא בכך שהוא עם של חסידים. כאשר מבינים שהחומרות הנן ביטוי של אהבה להשי"ת, שהכל הוא "חביבין דברי סופרים", אז אין בהם קושי כלל וכלל.

גדר מעולה של עם מעולה

מבינים אנו אם כן, שכאשר חז"ל בנו גדרות והוסיפו איסורים כדי שהעם לא יבא לעבור על איסורי התורה, גם זה היה ביטוי של אהבה אמיתית לקב"ה.

וכאשר עם ישראל התנדב לקבל על עצמם גדרות אלו, על אחת כמה וכמה שהיה בזה ביטוי לאהבתם לה'. הרי חכמינו ז"ל לא היו שליטים; לא היה להם כח, וכל כוחם הגיע מעם ישראל עצמו, ואם כן, כל גזירה ותקנה שתיקנו חכמים, היתה למעשה גזירה ותקנה של עם ישראל עצמו. אם כן, כאשר אבותינו קיבלו על עצמם לקיים את תקנות חז"ל, היה כאן גילוי של אהבה עצומה לתורה, אהבה שמחמתה הם נמנעים מכל דבר העלול להביא אותם לידי דבר עבירה, אפילו במקרה חריג ביותר.

סוגה בשושנים

עם ישראל כולו חי על-פי העיקרון הזה מאז מעולם, זוהי שיטתו של עם ה' עוד מראשית היווצרותו. מרגע שנעשינו לעם, הבנו וקיימנו את היסוד של "עשו סייג לתורה" (אבות א, א) - וקיימנו זאת. הבנו שהגדר הזו תגן עלינו מלהכנס לפרדס, ובכך אולי נתפתה לאכול מפירותיו.

אולם גדר זו אינה כפי שחושבים אנשים מסוימים - זו אינה גדר של קוצים. הפסוק בשיר השירים (ז, ג) אומר "סֹגָה בְּשׁוֹשָׁנִים", כלומר גדר בגדר של בגדר של שושנים. גדרות אלו אינן גדרות היוצרות מרמור וחוסר שמחה. עם ישראל צוהל בתורתו, וגאה בגדרות שלו. אנחנו נהנים מגדרות השושנים המרחיקים אותנו מרוע, מאי-צדק, משפלות, מעיוות הדין, ומריקבון מוסרי. עם ישראל נשאר בטהרתו אך ורק בזכות אותה "סוגה בשושנים" (עי' סנהדרין לז, א) שהעמידו חכמי הדורות בינינו לבין כל דבר רע.

הרי בפנינו סוג חדש של תורה - תורתו של עם ישראל. כמובן שהקב"ה סמך את ידו על תורה זו, וכעת היא תורתו, אולם היא באה מעמנו - וזו התורה של לפנינו משורת הדין.

התנגדות מגוחכת

במשך הדורות, הושמנו ללעג וקלס עבור מדתנו זו, להוסיף עוד סייגים ואיסורים על דיני התורה. אויבים רבים קמו עלינו רק בגלל נאמנותנו לקב"ה. הראשונים היו הצדוקים שקמו בסוף תקופת בית שני, ושפכו עלינו אש וגפרית על כך שהוספנו על התורה.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקנייני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

קושיית המלאכים

קושיא זו נשאלה על ידי לא אחרת מאשר מלאכי השרת, וכפי שדורשת הגמרא במסכת ברכות (כ, ב), "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע כתוב בתורתך (דברים י, יז) אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד, והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב (במדבר ו, כו) ישא ה' פניו אליך". זוהי קושיית המלאכים - ה', מדוע אתה מחריג את עם ישראל מכלל זה?

הקשיבו היטב כעת לתשובתו של הקב"ה, "אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל" - כיצד אוכל שלא להיות מוטה כלפיהם? הרי הם מוטים כלפי! וכיצד הם מוטים כלפי? "שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" - מדאורייתא אין חיוב לברך כלל, אלא אם כן קיים האדם ב' תנאים - א' שהוא אכל לחם, וב' - שאכל כדי שביעה.

והנה, באים עם ישראל ואומרים, "אם כך, לאחר שראינו מהו רצונו של הקב"ה, הבה ונוסיף עוד ועוד ברכות. אמנם לא שבענו מהלחם, אבל האם זוהי סיבה מוצדקת שלא לומר לו תודה?! וכך החלה ה"חסידות" של ברכת המזון, להודות להשי"ת גם על פחות מכדי שביעה.

הם לא עצרו שם. השלב הבא במחשבתם היה, "מדוע הברכה היא דוקא על לחם? הלא תפוחי אדמה ובצלים, גם הם טעימים, ועלינו להודות גם עליהם. וגם, מדוע לברך רק לאחר האכילה?! אם אנחנו רוצים להראות לקב"ה, עד כמה עזה אהבתנו אליו, ועד כמה אנו משתוקקים לאהבתו, אז הבה ונברך אף קודם האכילה!

כך היתה החלטתם של העם של חסידים, וכך נולדה מסכת ברכות, שכל כולה חסידות. כל כולה של המסכת עוסקת במילי דחסידות, בענינים שהם מעבר למה שנצטוו ע"י הקב"ה. מלבד הסוגיות וההלכות של קריאת שמע, שהיא מדאורייתא, כמעט כל דין המוזכר במסכת ברכות הוא דבר שעם ישראל הוסיף מעצמו.

לכן אמרו חז"ל (ב"ק ל, א), "האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי... דנזיקין", ברכות היא מסכת של חסידות.

לקחה של עיר הנידחת

האיסורים וההרחקות שאנו מוסיפים, אות הן למה שאנו מרגישים בליבנו פנימה. ולכן אומר הקב"ה, "אתם עושים כל כך הרבה כדי להביע את אהבתכם כלפי, ולכן אצא מגדרי כדי להראות את אהבתי כלפיכם". אני אשא פנים אליכם, ואתם תהיו העם היחיד שלא נמחק מעל פני האדמה, אלא שרד בטוב וברע.

למדנו אם כן את סוד קיומנו; הסוד הוא שאנחנו קיצוניים! אנחנו מביעים את אהבתנו אליו יתברך על ידי כך שאנו עושים מעבר למה שנדרש ממנו. עם ישראל

אשר על כן, בעוד שאויבינו לעגו לנו והציגו את הסייגים שאנו מוסיפים על עצמינו כאחת החסרונות העיקריים שלנו, עבורנו זוהי המעלה הגדולה ביותר! ברוך ה', אנחנו עדיין אוחזים חזק חזק בגדרות ובסייגים שלנו, ובכך אנחנו עדיין אוחזים בדינים עליהם הגנו אותם סייגים. עמו הנאמן של השי"ת אינו מוכן לסגת אפילו מילימטר! אהבתנו אל ה' גדולה מדי עבור דברים מעין אלו.

הקב"ה נוטה לטובתנו

מדה זו, של אהבה מיוחדת כלפי הקב"ה, הינה הדדית, וגם השי"ת אוהב אותנו. ה' נאמן כלפינו! ונסביר את הדברים. כתוב בתורה (במדבר ו, כו), "ישא ה' פניו אליך". ביטוי זה צריך ביאור, כי צריך להבין מה פירושה של "נשיאת פנים" זו, שהרי הקב"ה פונה כלפי כולם תמיד, הוא מביט בכולם ללא הרף. אם-כן, מהי נשיאת הפנים כלפי עם ישראל?!

הפירוש הוא, שהקב"ה נוטה לטובת עם ישראל. הוא מוטה לטובתנו! וכך אכן היה במהלך ההיסטוריה, עד עצם היום הזה, ולכן אנו עדיין קיימים כהיום הזה. אין בעולם שום זכר לעמים הקדמונים שחיו על פני האדמה - כולם קבורים עמוק עמוק מתחת האדמה. היוונים הקדומים כולם מתחת האדמה. בני שבט ה"אצטקי", עובדי האלילים של ארץ הנורדיים; מאף אחד לא נשאר זכר. כל תרבותם קבורה יחד אתם מתחת לאדמה. אפילו משפתם לא נשאר כלום - אף אחד אינו מדבר בשפות הללו כלל. ויום אחד, כל האוניברסיטאות הגדולות והכנסיות המרשימות, יקרוסו אף הן תחתיהן וייקברו באדמה. כמויות אדירות של עפר ואדמה יכסו אותם, יחד עם כל אותם טמפלים וארמונות הפאר שבבבל.

פוסעים על גבי הקברים

ומי פוסע על גבי כל אותן אימפריות? היהודי, הנמצא מעל פני הקרקע, בשונה משאר העמים. חוקר גוי מפורסם אמר כי "היהודי פוסע על גבי קבריהם של מציקו ומדכאיו". אנחנו חיים וקיימים! ישנו רק עם אחד בלבד שנשארו ללא שינוי; עם שנשאר עם תרבותו, בשלמותו; עם ששפתו של כתבי הקדש, שפתה של התפילה, היא אותה שפה שדיבר דוד המלך ע"ה. זו אותה שפה ממש! ה"תהילה לדוד" הוא אותה "תהילה לדוד". נשארו ללא שום שינוי!

תופעה כזו אינה יכולה להתרחש מאליה - זהו נס! הקב"ה מוטה כלפינו יותר מכלפי שאר אומות העולם. אם כך, מתעוררת השאלה, אם ישנו חוק בהיסטוריה שבסוף מגיע זמנו של כל אחד ואחד לרדת אל מתחת לפני האדמה, א"כ מהו סודו של עם ישראל? מהו הדבר שמחמתו נוטה השי"ת לטובת ישראל.

האווירה הכללית היום שונה בתכלית. עלינו להוסיף ולקבל על עצמנו עוד ועוד, משום שאנחנו מוצפים בכל כך הרבה זוהמה. ככל שנושבים ברחוב יותר כפירה, חומריות, הפקרות, ליצנות וחוצפה, כך עלינו להוסיף בהרחקות.

בלי רדיו!

היה בחור צעיר, שלפני שבא בברית האירוסין, פנה למשודכת והתנה עמה שלא יהיה בביתם רדיו. הנערה התפלאה במקצת, משום שבבית הוריה תמיד היה רדיו. אמנם לא היה להם טלוויזיה, את זה הם הבינו; הטלוויזיה הינה צינור ביוב המביא אל תוך ביתו של האדם את כל הזוהמה בעולם. אולם מה רע ברדיו?

אולם אל לנו להתפלא, כי היום זה שונה! הרדיו הוא לא אותו רדיו! אדם שיש לו רדיו בתוך ביתו לא יוכל להיות בעל שכל נקי. היום שומעים ברדיו דברים מזעזעים! דברים שלא היו שומעים לפני שלושים שנה. לכן אסור לנו לפחד מלומר בקול גדול: "לא! איננו רוצים זאת! אנחנו שונים!"

מהלך נצחי

גדלות אמיתית ניתן להשיג רק על ידי שאנו הולכים צעד קדימה, לפני משורת הדין, ונוהגים באופן מעלה יותר מהנורמה המקובלת. אנחנו שואפים להיות אציליים יותר, לחיות חיים קדושים יותר, בכך שאנו הולכים לצד הקיצוני יותר של דרך הטוב. בכך, כל אדם ואדם לעצמו, כמו גם העם כולו יחד, זוכים למצוא חן בעיני השי"ת.

זאת הסיבה שעם ישראל ימשיך לחיות לעד ולנצח נצחים, משום שאנחנו נמשיך במהלך הנצחי שלנו. כל מה שהשקיעו עם ישראל בנאמנותם, הם קיבלו חזרה ברבית דרבית. הקב"ה מביט באנשים הללו, שיצאו מגדרם כדי להראות את נאמנותם כלפיו, באהבה עצומה!

החושבים אתם שסתם כך עם ישראל חי וקיים, למרות כל הנסיונות שנעשו להשמידנו? ואנחנו נמשיך להתקיים הלאה והלאה, הרבה אחרי שכל העמים הללו יעלמו! והסיבה לכך היא אחת ויחידה: משום היותנו נאמנים כלפיו יתברך, ואנו יוצאים מגדרנו כדי לוודא שלא ידבק בידנו מאומה מן החרם, ועל ידי זה "ישוב ה' מחרון אפן ונתן לך רחמים ורחמך והרפך". זהו סוד קיומנו עד עתה, וסוד קיומנו לעד ולנצח נצחים!

שבת שלום ומבורך!

למד מפרשת עיר הנידחת, שיש להתרחק אפילו משעון הזהב הקטן הזה, השוכב בין ערמות האפר של העיר הנידחת. אנחנו זכינו ללמוד שהאופן להסיר את אפו של הקב"ה הוא על ידי כך שאנו עם של קיצוניים!

עם ישראל פיתח לעצמו שיטה, כיצד להוסיף על מצוות התורה, על פי ציווי התורה. בכל הבט של חייהם - הפרטיים כמו גם הלאומיים - עם ישראל הפגין נאמנות ומסירות כלפי הקב"ה באמצעות גזירות והרחקות. וכל דור מוסיף עוד חומרות על הדור שלפניו, משום שכל דור רואה יותר ויותר את הצורך הקיים לחומרות אלו, ככל שהאווירה הכללית השורה בעולם, מתדרדרת והולכת. אפילו בימי קדם, כאשר עמי העולם היו הגונים בהרבה, עם ישראל פרצו קדימה מתוך אהבתם אל השי"ת, והם ממשיכים לפרוץ הלאה והלאה.

רוחות של רוע

מה נאמר אנו, בימינו, כאשר כל כך הרבה עוול נמצא באוויר? היום, יותר מאי פעם, אנחנו מסובבים ברוע הקיים בעולמם של הגויים, ועל כן הנאמנים לה' ולתורתו מוכרחים להוסיף חומרות על גבי חומרות, והרחקות על גבי הרחקות.

שוחחתי פעם עם ידיד שלי, שהוא "ליטוואק" אמיתי. כאשר עבר להתגורר בארה"ב, הוא שלח את בתו ל"בית רחל", בית ספר לבנות של חסידות סאטמר. שאלתי אותו לפרש הדבר, "מדוע ליטוואק כמוך שולח את בתו לבית ספר חסידי?" הוא ענה לי, "הזמנים השתנו". הוא המשיך משל, לאדם ההולך ברחוב בעוד רוחות עזות משתוללות סביבו. הוא חושש פן הרוח תפיל אותו לארץ, לכן הוא מכופף את עצמו כנגד הרוח כדי לשמור על שיווי משקלו.

בימינו, כאשר יהודים רבים כל כך הולכים לאיבוד ל"ע, מספיק שאנחנו נסתפק בלהיות "שומרי תורה ומצוות". גם מי שינהג כמו אבותיו ואבות אבותיו שהיו יהודים טובים, לא די בזה, כי יש רוח חזקה הנושבת ברחוב! חייבים אנו לכופף את עצמנו קדימה, אחרת הרוח תצליח להכריע אותנו.

ולכן, הקבוצה הקטנה של יהודים נאמנים, מוכרחים להתמסר יותר מתמיד! זה אנחנו! היהודים החרדים דהיום חייבים להיות מסורים יותר, וגם דברים שאבותינו לא נהגו באירופה, בימינו חייבים לנהוג בהם. לא יתכן שאדם ירגיע את עצמו שהוא אינו גרוע מאבותיו שחיו באירופה לפני המלחמה, אלא עליו להיות קיצוני יותר מאבותיו, אחרת הוא לא ישרוד. יש דברים שהם עשו ללא שנפגעו, אולם לנו אסור לעשותם!

ה' כל ימי חייהם ובכל הדורות. המלאכים קדושים בעצם, מחמת בריאתם, אך אין בכוחם לבחור להוסיף בקדושה, ואילו ישראל אף על פי שבעולם הזה אין להם אפילו דמיון לקדושת המלאכים ולהשגתם, מכל מקום קדושים הם מחמת יגיעם שיגעו נגד הנסיונות ובחרו בבחירתם הטובה, ולכן אף גרעיני הקדושה היותר קטנים שנוצרו בבחירה הם גדולים כקדושת המלאכים שבאה לא מבחירתם ושכרם רב ללא שיעור [ובאמת קדושתם למעלה מהמלאכים (סנהדרין צג, א) בשביל מעלת הבחירה].

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

בעלי מאוד אוהב ללמוד. אני מעודדת אותו לצאת ולנפוש, אולם הוא טוען שהנופש שלו הוא האפשרות לשבת וללמוד. מה עלי לעשות?

תשובה:

עליך להאמין לו! כאשר אדם מבזבז את זמנו בעבודה לצורך פרנסתו, ולבו כואב עליו שהוא אינו מסוגל ללמוד באותו הזמן, וכעת יש לו חופשה, אז יש להניח לו לשבת וללמוד. מדוע צריך לנסוע לכאן ולשם - רק כדי לחזור משום עייפים ומותשים? גם לא נח שם. בביתו יש לבעלך את בית מדרשו ואת ספריו, ובבית הוא המקום הנח ביותר עבורו. הוא חפץ לשבת וללמוד, תני לו להנות מהחיים, ולשבת וללמוד.

ישנם אנשים שלעולם אינם נחים, והם מבזבזים את חייהם. היה אדם אחד בקהילתנו, יהודי אמיד, שנסע להרים לנפוש. לאחר ששהה זמן מה בהרים, החליט שהוא זקוק לנופש מההרים, אז הוא טס לשווייץ. לאנשים אלו אף פעם אין מנוחה! הם חושבים שנסיעה היא דבר מהנה, בעוד שהאמת היא שנסיעה היא אך ורק חוסר נוחות. "אשרי יושבי ביתך" - האדם שמח בביתו יותר מבכל מקום אחר.

במקומות הנופש קיימות קרציות, הנמצאות בשדות ובדשא, ואנשים רבים סובלים ממחלות שהקרציות מדביקות אותן בהן. יש גם הרבה תאונות ואסונות ל"ע המתרחשים בכל בין הזמנים, דברים שלא היו מתרחשים אילו אנשים היו נשארים בעירם. אז אנחנו אומרים, "אשרי יושבי ביתך" - מאושר הוא מיש נשאר בביתו. אני מודע לכך שלא יקשיבו לדברי, אולם אני אומר אותם אף על פי כן!

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

אתה קדוש - אתה לבדך שלם בשלימות האמיתית [ולכן התחיל בתיבת **אתה** כלומר **לבדך**]. והקדושה היא הרוממות וההפרדה שהשלם מתרומם ונפרד ממה שאינו שלם כמוהו. אם כן **קדוש** הוא **השלם**. "ואל מי תדמיוני ואשוה, יאמר קדוש" (ישעיה מ, כה). ולכן רק **אתה קדוש**. אלא שיש דברים המשתייכים לה', ובזה הם מקבלים קדושה מקדושת ה' וגם נקראים בשם קדושה, אבל **אתה**, לבד, **קדוש**.

ושמך קדוש - ומפני שלימותך גם שמך נעלה ונפרד מכל השמות שבעולם. ה"שם" מורה כאן על שתי כוונות:

- השם שאנו מבטאים בשפתיים, שהוא קדוש בקדושתו של הקדוש ברוך הוא.

- השמועה והידיעה שיש לידי אדם ממעשי ה' ודרכיו.

לפי הכוונה הראשונה, הפירוש כאן: אתה קדוש ולכן עלינו להקדיש את שמך בכל מיני קדושה. ולפי הכוונה השנייה הפירוש: אתה שלם בעצם השלימות למעלה משום תפיסה והבנה, **וגם שמך** דהיינו השמועות והידיעות שקבלו בני אדם אודותיך הן בתכלית השלימות, ועלינו להעמיק באותן השמועות והידיעות כדי להשיג כל מה שאפשר אודות שלימותך, אף על פי שבאמת לגדולתו אין חקר (תהילים קמה, ג) ולעולם לא נוכל להבין באמת כמה אתה קדוש בעצם.

וקדושים בכל יום יהללוך סלה - המלאכים בעלי שלימות נוראה, ואין ראוי להם להתפלא ולתמוה על מרומי השלימות כי רגילים הם בהם, ומכל מקום לפני קדושת ה' דהיינו שלימותו הבלתי-סוף, תמהים המלאכים ומתפעלים [שזוהי הוראת התיבה **יהללוך** - צעקת התרגשות]. ולא עוד, אלא אחרי העמיקם חקר בגדולת שלימותו יתברך, רואים שעדיין לא התחילו להבין כראוי, וביום השני חוזרים ממקום שפסקו ומתחילים מחדש להעמיק חקר, וככה עושים השלמים הללו **בכל יום סלה**, כלומר לעולם ועד, כי אין סוף לעומק שלימות ה'.

ובכלל הקדושים אשר עוסקים בהלול שלימות ה' ישנם את **עם ישראל**, עם הקדוש, המצווה ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא כב, לב) [שבזה יש חיוב על כל בית ישראל]. גם קדושים אלו, כל עסקם תמיד הוא חקר גדולת